

Рівненський державний гуманітарний університет

Філологічний факультет

Кафедра романо-германської філології

Магістерська робота

ступеня “магістр”

на тему

**Моделі перекладу німецьких фразеологізмів з анімалістичним
компонентом на позначення фізичних властивостей людини**

Виконав: студент V курсу, групи ІФ-52 спеціальності:

**Філологія. Германські мови та літератури
(переклад включно)**

Сиволап Данило Андрійович

Керівник: канд. філол. наук, доцент

Орел Ірина Іванівна

Рецензент: канд. філол. наук, доцент

Кучер В.В.

Рівне 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З АНІМАЛІСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ	6
1.1. Проблема визначення фразеологізмів	6
1.2. Семантична структура фразеологічних одиниць.....	14
1.3. Типи класифікацій фразеологізмів	20
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З АНІМАЛІСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ	28
2.1. Аналіз німецьких фразеологізмів з анімалістичним компонентом на позначення фізичних властивостей людини	28
РОЗДІЛ 3. ВІДТВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ПЕРЕКЛАДАХ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	39
3.1. Семантичне запозичення.....	39
3.2. Підбір аналога	49
3.3. Синтаксичне уподібнення	52
3.4. Описовий переклад.....	54
3.5. Вилучення та додавання.....	56
3.6. ФО в заголовках німецькомовних публіцистичних текстів	58
3.7. Спеціальні класи ФО	59
РОЗДІЛ 4. ЧАСТОТНИЙ І ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ ФО В НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ ТА ЇХНЄ ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ З ОНЛАЙН-ЖУРНАЛУ «КУЛЬТУРА» ГЕТЕ ІНСТИТУТУ)	64
4.1. Частотний аналіз вживання різних способів та прийомів під час перекладу ФО.....	64

4.2. Функціональне значення способів і прийомів перекладу ФО.....	65
4.3. Зіставний аналіз німецькомовних ФО в публіцистиці та їхнього перекладу українською мовою	66
Список використаної літератури.....	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. Мова є засобом спілкування людей у суспільстві. Тому кожен з її аспектів слід проаналізувати та вивчити. Щодо фразеології, то слід зазначити, що це один із найпопулярніших напрямків лексикології, на який звертають увагу багато відомих лінгвістів. Слід зазначити, що єдності між ними немає, тому термін «фразеологія» можна назвати лінгвістичним терміном широкого значення, який більше підходить для опису різноманітних структурно-семантичних типів словосполучень.

В останні десятиліття інтенсивно розвивається теорія фразеології та фразеографії, опубліковано велику кількість оригінальних фразеологічних праць як у нас, так і за кордоном. Стійкий зв'язок, що є смисловою цілісністю і відтворюється в процесі мовлення, називається фразеологізмом.

Фразеологічний фонд сучасної німецької мови багатий і різноманітний, і кожен аспект його дослідження заслуговує на особливу увагу. Фразеологічні одиниці є предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, адже фразеологія – це наука, яка буде існувати, доки існує мова, адже фразеологічний фонд – це відкрита система, яка постійно поповнюється відомими афоризмами громадських діячів, митців, діячами мистецтва. письменників і вчених, які так часто використовуються в ЗМІ та повсякденному мисленні, що з часом вони стають надбанням суспільства. У розвиток теорії фразеології зробили внесок українські та зарубіжні вчені, українські та зарубіжні вчені, а саме О.В. Кунін, В.В. Виноградов, І.В. Корунець, Н.М. Амосова, Л.Г. Скрипник та інші. Великої уваги набувають зібрання загально мовної національної фразеології, її практична й теоретична розробка (Г.М. Удовиченко, І.С.Олійник, М.П. Коломієць, В.М. Білоноженко).

Однак, незважаючи на опублікування ряду важливих праць, досі ще недостатньо вивчені проблеми семантики та структури у фразеології, багато питань залишається поза увагою мовознавців, особливо питання, що стосуються перекладу ФО з однієї мови на іншу.

Метою дослідження є комплексний аналіз моделей перекладу німецьких фразеологізмів з анімалістичним компонентом на позначення фізичних властивостей людини.

Мета роботи передбачає розв'язання таких конкретних **завдань**:

1. Розкрити проблему визначення фразеологізмів.
2. Проаналізувати семантичну структуру фразеологічних одиниць.
3. Дослідити типи класифікацій фразеологізмів.
4. Провести аналіз німецьких фразеологізмів з анімалістичним компонентом на позначення фізичних властивостей людини.

Об'єкт дослідження: моделі перекладу німецьких фразеологізмів.

Предмет дослідження: фразеологізми з анімалістичним компонентом на позначення фізичних властивостей людини в німецькій мові

Мета і завдання роботи зумовили вибір **методів дослідження**. Основним методом дослідження обрано описовий, що включає лінгвістичне спостереження, аналіз і систематизацію мовних явищ. Також використаний метод компонентного аналізу фразеологізмів з анімалістичним компонентом на позначення фізичних властивостей людини в німецькій мові, функціональний метод.

Наукова новизна одержаних результатів. Уперше проведено комплексне вивчення фразеологізмів з анімалістичним компонентом на позначення фізичних властивостей людини в німецькій мові на основі їх логіко-предметної спільності. Вперше проаналізовано фразеологічні одиниці з урахуванням їх фразеологічної перехідності, які зберігають або відновлюють змістовні та формальні властивості вихідної фразеологічної одиниці та її складових.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання її основних положень і висновків у лекціях та семінарських заняттях з лексикології сучасної німецької мови. Положення роботи та її практичні результати можуть бути використані на заняттях з німецької мови у вищих навчальних закладах, у практиці перекладу, при написанні методичних

рекомендацій, у наукових пошуках магістрів, аспірантів, а також у навчальній лексикографічній практиці.

Обсяг і структура роботи обумовлені метою та завданнями дослідження. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, що включають сім підрозділів, висновків та списку літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З АНІМАЛІСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ

1.1. Проблема визначення фразеологізмів

Про фразеологію написано чимало статей, книг, дисертацій, і інтерес до цієї галузі мови не зникає ні в дослідників, ні у тих, хто просто не байдужий до слова. Фразеологічні засоби мови містять велику силу вираження та емоційності. З давніх-давен до нас дійшли в цих крилатих виразах людські знання, радість, страждання, сміх і сльози, любов і гнів, віра і невіра, правда і провина, чесність і обман, праця і лінь, правда і обман.

Підтверджується точність формули, висловленої на початку століття відомим датським лінгвістом Отто Есперсеном, який назвав фразеологізм «деспотично примхливою і невловимою річчю». Сам факт наявності в мові окрім простих слів цілих дієслівних комплексів, які іноді є тотожними словами, частіше є унікальним мовним явищем, що характеризується яскравою виразністю, образністю та емоційністю, що є підставою для нас досліджувати цей розділ лінгвістики.

Фразеологізм довгий час вважався однією зі специфічних ознак кожної мови. Вони набагато виразніші, ніж окремі слова, розподілені в певних структурно-функціональних стилях, що розкриває їх належність до кожного з них, а також до сфери усного чи писемного мовлення. Оскільки мова, як і будь-яке суспільне явище, постійно розвивається, разом з нею перебуває в постійному русі і її фразеологічний фонд.

Фразеологія, сформувалася порівняно недавно. Зараз вона становить собою самостійний розділ мовознавства. Декілька десятиліть тому були опрацьовані основні засади фразеології, що дало можливість відокремити її від стилістики, лексикології та синтаксису. Важливу роль у дослідженні фразеологізмів та стійких словосполучень відіграє лексикографічна практика, яка охоплює достатньо великий відрізок у часі. [2, с. 76].

Вивчення особливостей фразеології на сучасному етапі розвитку англійської мови є одним із актуальних питань лінгвістики. Однією із найголовніших особливостей сучасної британської періодики є широке використання образної фразеології та ідіоматичної лексики. Це пояснюється тим, що фразеологічні одиниці надають текстам публіцистичного стилю експресивності і мають значний емоційний вплив на читача.

Сучасна фразеологія постійно збагачується і вдосконалюється. Саме тому вивчення фразеологізмів як засобів самовираження певного етносу викликає особливий інтерес у мовознавців. Першопроходцями тут по праву можна назвати лексикографів, які вивчали мовні скарби різних народів. Вони ставили перед собою мету зібрати і зберегти для майбутніх поколінь народні перлини, у тім числі: прислів'я, приказки, влучні образні вирази тощо. Процес укладання словників, де містяться стійкі сполуки слів, веде своє літочислення у різних країнах з минулих століть. Інтенсивна поява таких збірників припадає на середні віки. Цей час слушно називають періодом панування пареміології[16, с.10].

Наприклад, у Франції поява перших збірників прислів'їв та приказок припадає на 1175 рік, а в Іспанії-на 1499 рік. Плідною видалася також епоха Відродження. На жаль, ще й досі не складено хронологічного історичного огляду фразеології. Одну з перших спроб зробив Е. Ротту у докторській дисертації «Біля джерел фразеології», що внаслідок об'єктивних причин не була надрукована.

Побудову фразеології пов'язують з ідеями мовознавця з Франції Ш. Балі. Саме він запропонував термін “фразеологізм”. В. В. Виноградов сформував визначення основних понять, обсягу завдань фразеології. Шарль ввів термін “фразеологічна одиниця” та запропонував класифікацію фразеологізмів.

Ряд мовознавців, зокрема М.М.Кониленко, О.В. Кунін, З.О. Попова, М. Ф. Алефіренко, В. Л. Архангельський вважають, що фразеологія сформувалася

як окрема мовна галузь [10, с. 124]. Проте, інші автори не виділяють її як окремий підрозділ [9, с. 50].

Фразеологія національної мови збагачується і вдосконалюється, вбираючи безцінні скарби з прислів'їв, приказок, афоризмів і професіоналізмів, анекдотів і жартів – з усього того, що протягом багатьох століть плекає і зберігає в своїй пам'яті носія мови – народу.

Крилаті слова - один із засобів образно-виразної літературної мови. Ця назва походить від Гомера, у поемах якого («Іліада» та «Одіссея») вони зустрічаються багато разів («Він говорив крилате слово», тихо обмінювався крилатими словами). Гомер назвав «крилатими» слова, бо вони ніби летять до вуха слухача з уст мовця. Вираз Гомера «крилате слово» став терміном лінгвістики і стилістики. Під цим терміном розуміють (входять до нашої мови з літературних джерел) короткі цитати, образні вислови, виступи історичних постатей, імена міфологічних і літературних героїв, які стали популярними, статті з описом історичних постатей. Часто тлумачать термін «крилаті слова» у ширшому понятті: вони позначають народні приказки, прислів'я, усілякі образні вислови, що виникли не лише з літературних джерел, а й у побуті.

Отже, фразеологія - це розділ мовознавства, що вивчає джерела словосполучень. Слово «фразеологія» походить від двох грецьких слів: «phrase» - «вираз» і «logos» - «навчання». Фразеологізмом ще називають сукупність таких сполучень – фразеологізмами. Іноді для їх позначення використовуються інші терміни: ідіома та фразеологізм. Крилаті або так звані фразеологічні слова вивчаються в розділі мовознавства, який вивчає стійкі сполучення слів – фразеологізми.

Фразеологія – це складне явище, вивчення якого потребує власного методу дослідження, а також використання знань інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки та краєзнавства [13, с. 48].

Основоположником теорії фразеології є швейцарський лінгвіст французького походження Шарль Баллі, який вперше систематизував

словосполучення у своїх працях «Нарис стилістики» та «Французька стилістика». Творчість С. Баллі дала початок розвитку фразеологічних досліджень.

Фразеологія як самостійна лінгвістична дисципліна виникла в 40-х роках ХХ ст. в радянському мовознавстві. Передумови до теорії фразеології були закладені в працях О. О. Потебні, І. І. Срезневського, О. О. Шахматової та Ф. Ф. Фортунатової. На розвиток фразеології вплинули також ідеї французького мовознавця Шарля Баллі (1865—1947).

У західноєвропейському та американському мовознавстві фразеологія не виділяється в особливий розділ мовознавства. Питання вивчення стійких сполучень слів у спеціальному розділі мовознавства – фразеології, порушувалося в навчальній літературі в 20-40-х роках у працях Є.Д. Поліванова, С.І. Абакумова, Л.А. Булаховського. Вивчення фразеології стимулювала, з одного боку, лексикографічна практика, а з іншого - праці Виноградова, в яких порушувалися питання про основні поняття фразеології, її обсяг і завдання. У 1950-х роках основна увага приділялася подібності та відмінності між фразеологізмами і словосполученнями. Проблеми фразеології зводилися переважно до уточнення критеріїв фразеології та з'ясування основ класифікації фразеологізмів [17, с. 14].

З кінця 50-х років спостерігається тенденція системного підходу до проблем фразеології, розробки питань, пов'язаних з описом фразеології як структурної одиниці мови (А. І. Смирницький, О. С. Ахманов). 60-70-ті роки в розвитку фразеології характеризуються інтенсивним розвитком актуальних фразеологічних прийомів вивчення об'єктів фразеології, заснованих на ідеях системного аналізу фактів мови (В.Л. Архангельський, Н.Н. Амосова, В.П. Жуков, В.П. А. В. В. Кунін, М. Т. Тагієв), вивчення системної організації фразеологічного складу (І. І. Чернишова, Н. М. Шанський) та її розвиток (В. Н. Мокієнко, Ф. Н. Попов, А. І. Федоров). Особливу увагу приділено семантиці фразеологізму, та його номінативному аспекту (В.Н. Телія), словотвору в його динаміці (С.Г. Гаврін, Ю.А. Гвоздарєв), ознакам сполучення слів-компонентів

(М.М. Копиленко, З.Д. Попов), порівняльно-типологічному вивченню фразеологічного складу (Ю.Ю. Авалиані, Л.І. Розезон), а також розробці опису фразеологічних одиниць у словниках (А.М. Бабкін, А.І. Молотков) [18, с. 65].

У лінгвістиці існують різні визначення фразеологізму. На думку В. Н. Ярцевої, фразеологізм – загальна назва семантично пов'язаних сполучень слів і речень, які на відміну від подібних за формою семантичних структур не відтворюються відповідно до загальних закономірностей вибору і комбінації слів при організації висловлювання, а відтворюються у мовленні у фіксованому співвідношенні семантичної структури і певного лексико-семантичного складу [21, с. 74].

У визначенні Ю. М. Караулова йдеться про те, що фразеологізм – загальна назва семантично пов'язаних сполучень слів, які не утворюються у мовленні (як подібні за формою семантичної структури – словосполучення чи речення), а утворюються в ньому в узуально закріпленому за ними стійкому співвідношенні змісту та певного лексико-граматичного складу. Згідно зі ще однією дефініцією П. О. Леканта фразеологізм є складною міждисциплінарною одиницею, у формі і значенні якої взаємодіють одиниці різних рівнів.

Слідом за М. Алефіренком, під фразеологізмом розуміємо стійке сполучення двох і більше слів, яке у процесі мовлення відтворюється як готова словесна формула і характеризується семантичною цілісністю. Оскільки фразеологічні одиниці є частиною національної самобутності народу, то їх відтворення при перекладі виявляється важливим, і, разом з тим, нелегким завданням. За словами О. Ребрія, переклад фразеологізмів ускладнюється яскраво вираженим національним характером, особливостями контексту, в якому вони вживаються, та багатозначністю й стилістичною різноплановістю, що вимагає від перекладача нестандартних рішень.

У науковому плані вивчення фразеології має важливе значення для вивчення самої мови. Фразеологізми існують у тісному зв'язку з лексикою, їх вивчення допомагає краще зрозуміти лексичну структуру, формування та вживання в мові. Фразеологізми складаються з окремих слів і водночас можуть

бути споріднені за значенням з цими словами. За граматичною будовою фразеологізми є реченнями. Порівняння деяких фразеологізмів показує, що між фразеологізмами певної мови існує синонімічний та антонімічний зв'язок, як у випадку з лексикою. Фразеологізм – це семантично пов'язане сполучення слів, яке, на відміну від подібних синтаксичних конструкцій (висловів чи речень), не виникає в процесі мовлення відповідно до загальних граматичних і семантичних законів сполучення лексем, а відтворюється як усталена, неподільна, цілісна конструкція [4, с. 72].

Інше визначення: фразеологізми - (фразеологічні звороти) стійкі словосполучення, які сприймаються як єдине ціле і вживаються носіями мови в усталеному оформленні. Семантичні зрушення у значеннях лексичних компонентів, стійкість і відтворюваність – взаємозалежні універсальні та відмінні риси фразеологізмів.

Існує три типи фразеологізмів:

- Фразеологічні зрощення.
- Фразеологічна єдність.
- Фразеологічні сполучення.

Фразеологія кожної мови – це скарбниця народу, здобуток його мудрості та культури, що містить багатий матеріал про його історію, боротьбу гнобителів і загарбників, звичаї, ідеали, мрії та сподівання. Предметом фразеології як розділу мовознавства є вивчення категоріальних ознак фразеології, де висвітлюються основні ознаки фразеології та ставить питання про сутність фразеології як особливих одиниць мови, а також виявлення закономірностей фразеології в мові та їх формування. Однак за наявності єдиного предмета дослідження та незважаючи на велику кількість детальних розробок багатьох питань фразеології все ж існують різні погляди на те, що таке фразеологія, що є сферою застосування фразеології будь-якої мови.

Списки фразеологізмів, запропоновані різними вченими, настільки відрізняються один від одного, що можна з упевненістю сказати, що різні, у багатьох випадках прямо протилежні, навіть взаємовиключні, погляди на

предмет дослідження, на відмінності та плутанину в науковій термінології, що використовується для позначення відповідні поняття. Цим пояснюється нечіткість розуміння завдань, цілей та сутності терміна «фразеологія» [20, с. 23].

Узагальнюючи широкий спектр поглядів на фразеологізми, можна відзначити наступне. У сучасному мовознавстві чітко виділяють два напрямки досліджень. Перший напрямок відправної точки - це визнання того, що фразеологізм - це така стійка одиниця мови, що складається зі слів, тобто за своєю природою - словосполучення. У той же час деякі вчені висловлюють думку, що об'єктом фразеології є всі дійсно можливі в цій мові конкретні словосполучення, незалежно від якісних відмінностей між ними.

Як слова, фразеологізми - не вживаються щоденно, а відтворюються як готові, наявні в мовних одиницях з певним значенням. М. М. Копиленко говорить таке: «Фразеологізм охоплює всі поєднання лексем, які існують у цій мові, у тому числі й так звані вільні словосполучення» [8, с. 21]. З іншого боку, об'єктом фразеології в межах цієї сфери визнаються лише деякі категорії та групи словосполучень, що виділяються з усіх можливих у мові особливою своєрідністю. Залежно від того, які особливості враховуються при доборі таких словосполучень, це визначається складом таких одиниць у мові. Тільки ці «особливі» словосполучення можна назвати фразеологізмами. Незважаючи на умовність понять і пов'язане з цим розрізнення, прийнято говорити, що фразеологізми можна представити:

- як фразеологізм мови в «широкому» значенні слова, до якого входять словосполучення, що повністю переосмислені, та словосполучення, що не переосмислені слова-компоненти. Прикладом такого «широкого» розуміння обсягу та складу фразеологізмів є точка зору В. Л. Архангельського, О. С. Ахманової, Н. М. Шанського.

- як фразеологізм мови у «вузькому» значенні слова, до складу якого входять лише словосполучення, що переосмислені до кінця. Серед праць, що відображають таке розуміння обсягу та складу фразеологізмів, є, наприклад,

статті В.П. Жукова. В обох випадках лексична природа фразеологізму, а також лексема його компонентів цими вченими не ставлять під сумнів.

Фразеологізм рекомендується розглядати як номінацію ознак слова і словосполучення, підкреслюється омонімія фразеологізму та відповідного йому за структурою словосполучення.

Другий напрямок фразеологізмів ґрунтується на тому, що фразеологізм - це не словосполучення (ні за формою, ні за змістом), це одиниця мови, яка не складається зі слів. Об'єкт фразеологізму – це вираз, що є лише генетичною сутністю словосполучення. «Вони розкладаються лише етимологічно, тобто поза системою сучасної мови, в історичному плані» [11, с. 10]. Ці вирази протиставляються неомонімічним словосполученням, оскільки якісно відрізняються від них.

Основним вивченням фразеології є не змістовна і формальна характеристика компонентів, що її утворюють, а взаємозв'язки між компонентами, і вивчення фразеології в цілому, як одиниці мови, що має певну форму, зміст і особливості вживання в мову. Склад фразеологізмів утворений із категоріально тотожних одиниць. Історія та етимологія кожного фразеологізму вивчається не в прямій залежності від якихось «універсальних» схем, а як переосмислення словосполучень, і залежить від ступеня семантичного зрощення компонентів, ступеня десемантизації слів у словосполученнях.

Основні положення цієї галузі розглядає А. І. Хаммер. Нам ближче позиція В. В. Виноградова, яка виражена в ряді його праць. Ця точка зору видається найбільш виправданою, тим більше, що її поділяють багато вчених – «Фразеологія, фразеологічна одиниця – загальна назва семантично вільних сполучень слів, що не виникають у мові (як подібні за формою синтаксичні структури – або словосполучення речення), але відтворені в ній в суспільно закріпленому стійкому співвідношенні семантичного змісту та певної лексико-граматичної структури. Семантичні зрушення у значеннях лексичних

компонентів, стійкість і відтворення є взаємозалежними універсальними та скасувальними ознаками фразеологізмів» [3, с. 14].

Отже, вчені розглядають фразеологізми з різних точок зору, аналізуючи їхню семантичну зв'язаність, лексико-семантичну будову чи міждисциплінарність. Підсумовуючи підходи вчених до визначення цих понять, вважатимемо, що фразеологізм – це сполучення слів, яке семантично пов'язане та виникає у мові, як результат метафоризації його значення, та відтворюється у вигляді специфічної, усталеної та цілісної конструкції.

1.2. Семантична структура фразеологічних одиниць

Фразеологічні одиниці (далі ФО) збагачують виразні засоби мови, додаючи жвавості та образності. Одним з звичайних способів використання ФО є те, що слово, що входить у фразеологічну фразу, може бути зрозуміле, як би буквально, у його основному значення. Тоді є перелом фразеологізму і його несподіване переосмислення.

Величезний внесок у соціальну умовність змісту семантики слова, а також у розвитку загальних теоретичних та методологічних аспектів проблеми мови та культури, зроблені вчені-лінгвісти О.С. Ахманова, Е.М. Верещагін, В.Г. Костромаров і т.д. Однак перша фундаментальна монографія, присвячена вивченню, опису, а головне - доказу лінгвістичної природи нової концепції - була розкрита у книзі Е.М. Верещагіна та В.Г. Костомарова «Лінгвістична теорія слова». У ній автори вивчають важливість фонових знань для спілкування у значній комунікації, тобто детальний соціологічний аналіз слова як одиницю мови, що працює в певному соціальному контексті [6, с. 15].

Чим більше збіг факторів, тим легше здійснювати переклад метафор, тому відтворення перекладу фразеологізованих метафор дуже складний процес. З точки зору лінгвістики, семантична особливість першої групи полягає в тому, що перший компонент зберігає свою пряму цінність, а інші проходять часткове або повне переосмислення. Згідно з висунутою лінгвістичною концепцією, значущий план слова поділяється на одну лексичну

концепцію. Вона також включає ті «семантичні частинки», що змушують людину вибору визначених знань, пов'язаних з деяким вмістом, і утворює той самий лексичний фон, який, поряд з лексемою та лексичними поняттями, є структурою слова. Метод поступального аналізу явищ фразеологічного рівня базується на вивченні дуже складної семантичної структури ФО, як одиниці семантичної єдності. З точки зору перекладу такі особливості фразеологізму є надзвичайно важливими, як ступінь семантичного поєднання або ускладнення його елементів, ступінь ясності або неоднозначності мотивації, стилістичний колір.

Оскільки для лексиколога одиницею є слово, а для фразеолога ФО, тому при вивченні семантичної структури, слід покладатись на погляди вітчизняних вчених О. Потебні, В. Хака, М. Комлева, Д. Шмельов, В. Майвченко та інші щодо семантичної організації слова та її внутрішньої форми. Як відомо, слово не тільки актуальна інформація, передана протягом повсякденного мовного спілкування; воно в той же час накопичує соціально-історичну інформацію, інтелектуальний та експрес-емоційний, оцінений, загально-гуманістичний та специфічний національний характер. Така інформація і є соціально-історичним, національно обумовленим культурним компонентом змістовної структури слова. Це об'єктивно існуюча концепція.

Культурний компонент вмісту слова для конкретних дослідників мови безпосередньо виявляється в текстах, в якому так чи інакше, з конкретної ситуації контрастує до соціально-історичних розділів епох, які розвивалися в стереотипах мислення, лінгвістичної поведінки представників різних шарів суспільства, професії, політичних груп [8, с. 23].

Звичайно, це знаходить своє вираження в так званій мовній оцінці, у більш розгорнутому вигляді - коментуючи контексти, у детальних тлумачень слів. Культурна складова сенсу слова стає очевидним, коли виступає проти, зіткнення автора художньої роботи соціально-мовних характеристик персонажів. Вихід, контрольний момент у характеристиці, опис слів, культурний компонент змісту якого пов'язаний з політичним, ідеологічним

розумінням відповідних понять та явищ реальності, літературних споживань та асоціацій.

Культурний компонент вмісту слова є неоднорідний. Це може мати інтелектуальний та виразно-емоційний зміст, раціоналістську та емоційну оцінку. Такий його характер є більш повним у контексті, за прямими коментарями в певному слові, скоріше, його формулювання. Це все більше і в першу чергу поширюється на слова соціально-політичних та філософських сфер, культурна складова вмісту якої має інтелектуальний зміст [14, с. 140].

Пояснення значущого змісту слів, що позначають важливі, основні поняття соціології, політики, етики, філософії, найчастіше в ході політичної боротьби. Такі роз'яснення умов політичної, філософської природи, журналістських номінацій, за якими важливі поняття були визначені фундаментальними посадами, кредо політичних партій, груп супроводжується розвитком громадської думки у сучасний час.

Говорячи про різний статус культурного компонента в сенсі структури конкурентних значних слів, ми маємо на увазі певні ряди лексичних та семантичних явищ. По-перше, важливо розрізняти асоціації, засновані на традиційному, історично передбачуваному розумінні певних реалій, уявлень, концепцій, як національно-ідентичність, характерна для лише носіїв цієї мови, а також асоціації літературного походження. Однак довгий діапазон різних титулів і утворюється на іншій мові. Слова та фрази фольклорного походження, здається, займають проміжну позицію між видом національно-оригінальних асоціацій, оскільки вони представлені постійними позначенням художніх образів традицій національного народу.

Друга серія лексико-семантичних явищ - це слова, що використовуються в портативному розширюваному вмісті. З таким використанням вони втрачають кореляцію в основних значеннях з його лексичними еквівалентами іншими мовами. До останнього ряду явищ включають слова, когерентна культурна складова якої діє як портативна метафорична цінність даної лексичної одиниці. Наприклад, капелюх разом з прямим значенням має

портативний-метафоричний характер. Тут спостерігаються лише ті слова, що є національним та унікальним. Звичайно, є слова, які роблять себе подібними до змісту переконань, що спостерігаються у еквівалентних словах різних мов. Це стосується культурної складової вмісту слів троянди, червоного, лівого, червоного капелюха.

Найбільш відмінний культурний компонент вмісту слова проявляється у порівнянні національних культур, зокрема, у вивченні не рідної мови. Є певна проблема культурної складової слова змісту для теорії та практики перекладу, у типологічних лінгвістичних дослідженнях. У випадку кожного нового слова воно створюється з новим значенням і новою презентацією. Тому слово складається з трьох елементів: єдність звуків (зовнішнє значення знака), представлення (внутрішнє значення знака) та саме значення. Звук і значення постійно залишаються неодмінними умовами існування слова.

Внутрішня форма - це найближче етимологічне значення слова, метод, що виражає вміст. Коли презентація є внутрішньою формою - то таке слово має образний характер; якщо презентація втрачається, слово перестає бути образним і залишається лише логічним ім'ям суб'єкта, дії або звичайним визначенням. Різниця між зовнішніми та внутрішніми формами є найбільш легко відчутним словами різного походження [19, с. 30].

З точки зору можливостей перекладу, дуже важливі риси, які є пробними, українською та німецькою мовами з інших фразеологізмів:

- за допомогою синтаксичної структури, прислів'я є чітко виконаною пропозицією;
- одиниці присвоєного типу, що виражають судження, узагальнену думку, моральність, на відміну від інших ФО, що позначають певну концепцію;
- прислівники, притаманні контрастній структурі;
- широке використання фольклорних традицій, символів, гіперболізації;

- інша форма семантичної трансформації ФО - наявність архаїзмів, лексичних або семантичних серед їх компонентів. Біблійні цитати та спогади минулого - один з випробувальних методів боротьби проти багатих [28, с. 166].

Актуальність, сучасність будь-якого слова або вираження завжди перевіряється на практиці, тобто на реальному використанні у мові людей. Це цілком справедливо і відносно біблійних текстів. Оскільки життя мови регулюється багатьма чинниками, включаючи екстралінгвістичні. Відхід від атеїстичної ідеології, повернення до забутих християнських цінностей, природно, вплинуло на інтенсифікацію використання ФО у живій мові. Сфера найширшого використання цих фразеологізмів в даний час є журналістикою. Старий Заповіт та нові висловлювання можна знайти на сторінках газет та журналів щодня, у радіопередачі та телебаченні. Вони роблять громадську мову жвавою та точною, розкривають образи, викликають складні емоційні асоціації. Крім того, якщо раніше біблійні фразеологізми використовувались переважно як «ветерани мови», в даний час вони є сучасними звуками, вони базуються на суспільній та політичній боротьбі. «Слово, безсумнівно, дуже складна одиниця і у своїй формі, і в семантичній суті» відзначає В.Ващенко. Тому у самому слові його зміст перетинається багатьма лінгвістичними та екстралінгвістичними моментами, число і склад яких різноманітні. С. Катнельсон стверджує, що в семантиці слова є такі компоненти, як концептуальне ядро, образне чутливе уявлення та емоційний та оцінний колір. Як семантичні одиниці ФО, які, у порівнянні з словом, є одиницями більш складної семантичної структури. Кожен, як полісемантичний дизайн складається з комбінації певної структурно-граматичної структури (1-го шару вмісту). Значення кожної з цих лексем, як би очищеної від елементарних одиниць слова, які стають компонентами зображення з певною денотаційною цінністю, залежно від значення.

Вийшовши на підставі 1-го рівня шару, образ подібного звільняється від словесної оболонки і стає рельєфом - живим, видимим, відчутним, а потім переходить у фразеологічне значення (2-й вміст шар) стабільного блоку. Це

загальне значення має єдине семантичне ціле, яке виникає із взаємодії всіх людей. Говорячи як спосіб передачі значення як змістовний рівень посередника, зображення є як внутрішня форма ФО, з тією ж, різницею, що не всі слова мають відчутну внутрішню форму. Хоча значення ФО не виводиться з суми значень компонентів, воно не є нейтральною по відношенню до 1-го рівня вмісту. Навпаки, компоненти фразеології є підрозділами першорядного значення при створенні загальної фразеологічної цінності. Тільки деякі з їхньої сукупності створюють зображення з цілим фразеологічним значенням.

Фразеологізація, перш за все, процес семантичної трансформації, що утворює нові одиниці [36, с. 70]. Оскільки фразеологізми є дуже неоднорідною областю, важко говорити про єдині риси семантики всього класу. Однак для окремих типів фразеологізмів можна виділити специфічні семантичні характеристики. Таким чином, для ФО, важлива наявність у їх значенні образного компонента, який впливає не тільки на експрес-стилістичні параметри, а й на власну семантику та комбінацію ФО.

У поступальному аналізі відмінності у використанні виразних засобів, зокрема, повинні враховувати елементи нижчого лінгвістичного значення. Наприклад, в українському художньому словнику, обмежено впровадження грубої, вульгарної мови, а в сучасній німецькій прозі є надмірне захоплення елементів низького, грубого, що відображається у словнику. Це пов'язано з нижчим коефіцієнтом вульгарних в українських перекладах англomовного письма. Зрештою, переклад ФО у художній літературі сприймається лише тоді, коли є дотримання художньо-стилістичної традиції мови перекладу. Ідіоми ФО у ряді властивостей наближаються до звичайних лексичних одиниць, зокрема, вони відтворюються як готові словники. Однак для ФО з живою внутрішньою формою ця аналогія лише частково істинна. Важливість внутрішньої форми та його вплив на стиснення призводить до того, що при використанні ідіоми, фразеологізм ніби він знову побудований кожен раз. Ця специфічність ідіом описана в спеціальному напрямку - когнітивне моделювання фактичної вартості ідіом (Д.О. Добровольський).

Сутність когнітивного моделювання полягає в тому, що нинішнє значення ідіом є результатом обробки певних знань світу, з якою асоціюється ідіома. Поняття словесного образу відноситься до семантичного дизайну, який виник внаслідок застосування встановлених виразів, що знову показують речі та явища, що випадково згадуються. Фразеологічна теорія включає в себе декілька найважливіших компонентів. Серед них є дослідження фразеологічних параметрів (ідіоматичних та стабільних); типологія ФО; дослідження семантики для різних типів; опис форми форми; когнітивне моделювання фактичної вартості (для ідіом); дослідження нестандартних (включаючи ігрові) ідіоми [39, с. 143].

Семантична структура фразеологізмів може бути складною та простою, залежно від контексту у широкому змісті цього терміну. Якщо лінгвісти розглядають фразеологічні комбінації з простими словами, які складають лексичну єдність, то літературні вчені включають їх у ресурс образів, де збільшується вираження, тобто вони розглядають їхні конструкції з функцією живого вираження, і тому вони добре використовуються у фразеології письменника.

Народна фразеологія є лише частиною «поетичної», тому що іншу значну частину народних фразеологізмів слід віднести до фраз, які відчують зображення, тобто семантично спрощені та незаплановані. Однак з поезією, що приносить фразеологію не стільки можливості глибокої семантичної структури, а й його ідеології. Вивчення фонових знань, об'єктивні методи розподілу вартості культурного компонента є важливим завданням, оскільки включення в лінгвістичний аналіз соціальних вимірювань дозволяє глибше проникати в саму природу, більш повно визначити умови для його функціонування та динаміки свого розвитку, дозволяє представити в новому світлі мову як публічне явище.

1.3. Типи класифікацій фразеологізмів

При вивченні проблем становлення та розвитку фразеології важливо якомога чіткіше визначити коло тих мовних одиниць, які об'єднані поняттям фразеології, оскільки дослідження показують, що сучасні розвинені мови інтенсифікують процес зміни семантики і структурно-семантичної організації терміна - стають словесними комплексами. У системі цих комплексів доцільно виділити центральний шар – фразеологізм із певним чи частковим переосмисленням значення компонентів, пов'язаних зі словом чи реченням. Вивчаючи етимологію фразеологічних одиниць, слід враховувати як мовні шляхи їх походження, так і соціальні чинники, що впливають на формування будь-яких мовних одиниць. Ці процеси тісно пов'язані. Наукова систематизація різноманітного фразеологічного матеріалу є одним із актуальних завдань молодшої лінгвістичної дисципліни. Науковці, виходячи з окремих ознак фразеологізмів, дотримуючись певних принципів (семантичних, функціональних, граматичних, генетичних), запропонували низку схем класифікації, що використовуються в теоретико-методичній літературі.

Існує досить багато класифікацій фразеологізмів. В основу їх покладено різне розуміння обсягу цієї галузі лінгвістики та різні критерії класифікації.

Залежно від того, який критерій покладено в основу кожної з них, сформувалися класифікації: семантична (Ш.Баллі, В.Виноградов, В.Жуков, Б.Ларін, М.Шанський), структурна (М.Тагієв), структурно-семантична (О.Кунін, І. Чернишова), граматична (В.Архангельський, О.Молотков), функціональна (С.Гаврин, О.Смирницький), генетична (Л.Булаховський), ідеографічна (Ю.Прадід, В.Ужченко), стилістична (О.Ахманова, Л.Булаховський. В.Виноградов, М.Шанський) [50, с. 65].

Вперше семантичну класифікацію фразеологізмів було розроблено швейцарським лінгвістом Шарлем де Баллі, який науково обґрунтував необхідність спеціального вивчення стійких словосполучень. Учений зазначає: “Якщо в якому-небудь словосполученні кожна графічна одиниця частково або повністю втрачає своє значення й тільки сполучення в цілому зберігає чіткий

смысл, то ми можемо стверджувати, що маємо справу з фразеологічним виразом.

З-поміж усіх словосполучень лінгвіст виділяє чотири типи:

- 1) звичні сполучення (з відносно вільним зв'язком компонентів);
- 2) вільні словосполучення;
- 3) фразеологічні єдності (сполучення, в яких слова втратили своє значення й виражають єдине нерозкладне поняття);
- 4) фразеологічні ряди (групи слів, у яких два розташованих поряд поняття зливаються майже в одне).

Саме Ш.Баллі вперше виділив зовнішні та внутрішні ознаки фразеологізмів, тобто структурні та семантичні їх властивості.

Однією з найвідоміших класифікацій фразеологічних одиниць у вітчизняному мовознавстві з точки зору їхньої семантики є класифікація, запропонована академіком В.Виноградовим. В її основі лежить ступінь видозміни значення слова в різних синтаксичних і стилістичних умовах фразоутворення. Маючи єдине значення в цілому, фразеологічні одиниці не є однаковими з погляду з'єднаності компонентів і співвіднесеності семантики всього вислову зі значенням його окремих складників-компонентів [12, с. 76].

Учений взяв до уваги та доповнив думки О. Шахматова та Ш. Баллі, виділивши три типи фразеологізмів: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення.

За твердженням вченого, фразеологічні зрощення – абсолютно неподільні, нерозкладні, немотивовані фразеологічні одиниці, у значенні яких – немає ніякого зв'язку, навіть потенційного, зі значенням їх компонентів. Їх нерозкладність викликана наявністю у складі невживаних або відмерлих, незрозумілих слів, граматичних архаїзмів, лексичних значень компонентів, що не мають відношення до розуміння цілого, дією експресивної індивідуалізації [22, с. 14].

Фразеологічні єдності – семантично неподільні фразеологічні одиниці, цілісне значення яких певною мірою мотивоване значенням компонентів. У

них значення цілого пов'язане з розумінням внутрішнього образного стрижня фрази, потенційного смислу слів.

Фразеологічні сполучення – фрази, створені за допомогою реалізації зв'язаних значень слів. У них значення слів виокремлюється чіткіше, різкіше, вони аналітичні.

Прислів'я та приказки В.Виноградовим взагалі не виокремлюються в окрему групу фразеологізмів.

Як бачимо, ця класифікація точніше відображає типи фразеологізмів, ніж у Ш. Баллі. Однак, вона також не має єдиного принципу побудови. Виділені вченим три групи показують, що між фразеологічними зрощеннями та єдностями, з одного боку, та фразеологічними сполученнями, з іншого, існує різниця, зумовлена різним характером їх стійкості. Фразеологічні одиниці двох перших груп характеризуються ступенем мотивованості, третя – структурною ознакою.

Класифікація, запропонована В. Виноградовим, тривалий час займала панівне становище в дослідженні фразеології і застосовувалася найчастіше без будь-яких змін до вивчення сталих сполук не лише російської мови, на матеріалі якої була створена, а й інших мов.

Н. Амосова – одна з перших дослідниць, хто звернув увагу на відсутність у побудові класифікації В.Виноградова єдиного принципу. Фразеологічні зрощення та єдності розрізняються за ступенем вмотивованості, тобто можливості чи неможливості вивести значення фразеологізму із значень їхніх компонентів, а фразеологічні сполучення – за ступенем обмеженої сполучуваності фіксованого компонента в певному значенні. Перші два типи характеризуються фіксованим складом компонентів, а третій – обмеженою їх сполучуваністю [24, с. 3].

Під час вивчення фразеології на матеріалі інших мов науковцями використовувалися принципи класифікації, відмінні від запропонованих В. Виноградовим.

У відкриту полеміку з ним вступив І.Анічков, у якого була своя оригінальна концепція. Сутність її полягала в тому, що лінгвіст розглядав фразеологію як лінгвістичну дисципліну про сполучуваність слів – на противагу синтаксису як науці про сполучуваність слівформ. І.Анічков ідіомами називав будь-які словосполучення – починаючи від вільних і закінчуючи прислів'ями та ідіомами.

На відміну від ідей В.Виноградова І.Анічков в основу своєї класифікації поклав структурний принцип, не використовуючи поняття мотивації. У зв'язку з цим науковець виділив три типи словосполучень:

- 1) словосполучення, які мають у своєму складі одне повнозначне й одне службове слово;
- 2) поєднання двох повнозначних слів;
- 3) словосполучення, що складається з трьох і більше повнозначних слів та має структуру речення або сполучення кількох речень.

Згідно з такою класифікацією фразеологія в розуміння І. Аніčkova виходить за межі цієї науки, бо охоплює цілі фрагменти тексту [1, с. 30]. Керуючись семантичним принципом, І. Анічков припускав виокремлення двох класів фразеологічних одиниць:

- 1) прислів'я, приказки, кліше;
- 2) фразеологічні сполучення.

Прихильником концепції В.Виноградова був М.Шанський, який спробував удосконалити його класифікацію. Тому до виокремлених В.Виноградовим трьох типів фразеологічних одиниць він додає четвертий – фразеологічні вирази.

На думку вченого, це стійкі за складом і вживанням фразеологічні звороти, які не тільки семантично подільні, але й повністю складаються зі слів з вільним значенням. Фразеологічні вирази науковець розподіляє на дві групи: фразеологічні вирази комунікативного характеру, що становлять собою предикативні словосполучення, рівноцінні реченню, є цілісним відтворенням,

виражають те чи інше судження; фразеологічні вирази номінативного характеру, що є сполученням слів, ідентичними лише певним частинам речення; вони є словесною формулою того чи іншого поняття, так само, як і слова, виконують у мові номінативну функцію [23, с. 71].

М.Копиленко та З.Попова піддали гострій критиці класифікацію сталих словосполучень, запропоновану М. Шанським. Вони наголошують на тому, що виділені мовознавцем чотири типи фразеологічних одиниць описуються не з одних і тих же позицій, вказують на наявність протиріччя в основі класифікації, на випадковість вибраних для неї ознак .

Український мовознавець Л.Булаховський, класифікуючи сталі словосполучення з позиції їх семантики, виокремлює дві групи: ідіоми і фразеологічні одиниці. Він зазначив: "Ідіоми – це своєрідні вирази з певних мов, що за своїм ужитком і змістом є цілісними, звичайно не можуть бути точно передані іншими мовами й при перекладі вимагають добору відповідника зі схожим стилістичним забарвленням" [9, с. 51].

Семантичну класифікацію фразеологізмів з точки зору діяльності розробив Б. О. Ларін. При утворенні переважної більшості фразеологічних одиниць джерелом є вільні мовні звороти, повні за лексичним складом, нормальні за граматичною структурою і безпосередні за значенням. Досліджуючи семантичні зрушення фразеологізмів у процесі історичного розвитку, дослідник виявив, що умовами, що визначають діалектику фразеологічних стереотипів вільних словосполучень, є:

- 1) втрата реальності;
- 2) метафоризація;
- 3) деформація компонентного складу (від вихідного вигляду переважно залишається усічений фрагмент);
- 4) порушення вихідної граматичної структури.

Класифікація Б.О. Ларіна відображає етапи розвитку та перебудови вихідних фраз, до неї входять:

- а) змінні словосполучення;

б) стійкі словосполучення, відзначені наявністю стереотипів, традиціоналізмом і метафоричним переосмисленням, відходом від початкового значення;

в) фразеологізми, що відзначаються в порівнянні зі стійкими метафоричними словосполученнями з більш деформованою, скороченою, далекою від вихідної лексико-граматичної структурою та помітним послабленням семантичної подільності, що зумовлює метафоричну, тобто семантичну дихотомію.

Друга група – фразеологічні одиниці – це звичайні словосполучення, розкладні щодо змісту, але усталені в мові як матеріал широковживаної цитації.

Серед семантичних класифікацій заслуговує на увагу також відповідна схема, яка увійшла в мовознавчу літературу як класифікація за історичною еволюцією семантики усталених словесних сполук, запропонована Б.Ларіним.

Досліджуючи семантичні зрушення фразеологізмів у діяхронічному аспекті, учений установив умови, які детермінують розвиток фразеологічних стереотипів із вільних словосполучень: втрата реалій; метафоризація; деформація компонентного складу (від первісної формули здебільшого залишається усічений фрагмент); порушення первісної граматичної структури [34, с. 13].

Класифікація, запропонована Б.Ларіним, показує етапи розвитку й перебудови первісних вихідних словосполучень: змінні словосполучення; стійкі метафоричні словосполучення; ідіоми. Ця класифікація фразеологічних одиниць відбиває історичний принцип становлення ідіом, ступеневого нагромадження ідіоматичності в розвитку від вільних словосполучень до нерозкладних [34, с. 15].

Дослідники фразеології англійської мови (Н.Амосова, О.Кунін, О. Смирницький) розподіляють фразеологізми на дві групи залежно від критерію, покладеного в основу своєї класифікації.

Так, О.Смирницький, керуючись стилістичним критерієм, виокремлює фразеологічні одиниці (стилістично нейтральні звороти, які позбавлені метафоричності або взагалі втратили її) та ідіоми (засновані на переносному значенні, метафорі).

Н.Амосова, послуговуючись контекстологічним критерієм, весь загал фразеологічних одиниць розподіляє на фраземи та ідіоми. Фраземи – це одиниці постійного контексту, у яких вказівний мінімум, необхідний для актуалізації певного значення семантично реалізованого слова, є єдиною можливим, тобто постійним. Другий тип – ідіоми – це одиниці постійного контексту, у яких вказівний мінімум і семантично реалізований елемент складають тотожність і обидва представлені загальним лексичним складом словосполучення.

Її класифікація зазнала справедливої критики, тому що багато різновидів фразеологічних одиниць не знайшли в ній свого відображення. З цього приводу О. Кунін зазначає: "Насамперед, не дотримано єдиного класифікаційного принципу: ідіоми виділяються за принципом наявності у словосполученні цілісного значення, що базується на послабленні лексичного значення його компонентів, а фраземи – за принципом наявності фразеологічно зв'язаного значення, обумовленого одиничною сполучуваністю одного із компонентів [30, с. 236].

Отже, проблема класифікації фразеологізмів стала об'єктом дослідження багатьох вчених. Тому сьогодні існує багато класифікацій, в основу яких покладено різне розуміння обсягу цієї галузі лінгвістики та різні критерії.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З АНІМАЛІСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ

2.1. Аналіз німецьких фразеологізмів з анімалістичним компонентом на позначення фізичних властивостей людини

Вивчення фразеології через взаємозв'язок її семантики та прагматики дає змогу здійснювати комплексний підхід до вивчення та аналізу фразеологізмів. Фразеологія відзеркалює, насамперед, національні особливості, категорію добра і зла, уявлення про носіїв мови, історію народу, його побут і світогляд.

Фразеологічні одиниці, що містять назви фізичних властивостей людини, представляють великий прошарок лексики, часто вживаються, привертають увагу дослідників, однак залишаються недостатньо вивченими [11].

Фразеологічні одиниці із компонентом-соматизмом були досліджені у роботі Н.А.Вахрушевої на матеріалі німецької мови. Такі вчені, як М.М.Шанський, В.В.Виноградов, Б.О.Ларіна, С.Гаврин, досліджували і аналізували фразеологічні одиниці, виділивши їх класифікацію за структурно-семантичними, граматичними, функціонально-стилістичними, генетичними, тематичними ознаками.

Фразеологізми мають комплексну семантику, у яку інтегрується й прагматичний аспект – оцінка ситуації (особи, предмета) мовцем, інформація про його емоційне ставлення до ситуації, стилістична значущість. Комплексність семантики фразеологізму полягає в тому, що вона містить у собі як предметно-логічні, так і конотативні компоненти. Найважливіші з них такі:

- 1) переносний чи образний компонент значення фразеологізму;
- 2) прямий чи предметний компонент значення фразеологізму, який складає основу образу та образний стрижень;
- 3) емоційний компонент;
- 4) стилістичний компонент;
- 5) національно-етнічний компонент [21, с. 74].

На сучасному етапі розвитку лінгвістики під час опису фразеологізмів необхідно відзначити важливість ознак, які формують носії мови – емотивність, образність, оцінність. Прагматика – це, як відомо, семантика мови в дії, яка покликана вивчати поведінку знаків у реальних процесах комунікації. Будь-які семантико-прагматичні дослідження спростовують думку про постійне та незмінне значення знака. Значення є процесом, який має свою динаміку. Семантику знака можна уявити як сукупність предметно-логічного, прагматичного та внутрішньолінгвістичного аспектів значення.

Основне знакове призначення фразеологізму – виражати емотивно-оцінне відношення до дійсності. «Вершинною» функцією фразеологізму є експресивність. Засобом для її створення слугує конотація. У конотацію закладені елементи семантичної динаміки, що можуть здійснювати емоційний вплив на реципієнта, пробуджувати в нього те чи те ставлення до об'єкта референції.

Прагматичне значення, а також комунікативний ефект, який знак створює в умовах певного мовленнєвого акту, зумовлені:

- 1) оцінністю, яка виникла на основі денотата;
- 2) емотивністю;
- 3) безпосереднім образом мотивованої внутрішньої форми та стилістикою.

Коли учасники комунікативного акту, перебуваючи у стані емоційної напруги, зацікавлені в тому, щоб вплинути на поведінку співбесідника, вони надають власному мовленню афективного забарвлення.

У нашій роботі розглянемо слова-характеристики, оцінні одиниці, які функціонують як компоненти фразеологізмів фізичних властивостей людини. Для правильного використання цих ФО необхідно пам'ятати, що в певній ситуації вони мають позитивне чи негативне наповнення і провокують відповідну реакцію партнера.

ФО несуть певну експресію, відображають певну яскраво виражену оцінність. За умов транспозиції вони набувають конотативного значення.

В.Н.Комісаров зазначає, що переносне значення фразеологізму – основне, воно обов'язково має відтворюватися під час перекладу. Пряме значення фразеологізму є основою для створення образу, співставляє цей образ із будь-якою сферою життя людини.

Як стверджує І.В.Корунець, «фразеологічне значення – це інваріант інформації, яка виражається семантично ускладненими, окремо оформленими одиницями мови, що не утворюються за структурно-семантичними моделями словосполучень».

Особливий акцент слід зробити на тлумачення фразеологічного значення. Беззаперечним є той факт, що це явище досить складне, воно «обумовлено специфічним відношенням до означуваних предметів чи явищ дійсності, характером внутрішньої образної основи, надслівність, залежністю між лексичними компонентами фразеологічних одиниць і повністю чи частково переосмисленим їх значенням» [40, с. 26].

Л.І.Ройзензон фразеологізми називав стійкими словесними комплексами: «Усі стійкі словесні комплекси характеризуються тим, що вони існують у мові як готові одиниці, здатні творити мовлення як його будівельний матеріал: тільки ця риса об'єднує всі без винятку одиниці, що входять до фонду стійких словесних комплексів мови. Усі інші риси, якими б важливими вони не були, насправді не можуть бути об'єднуючими».

Деякі автори схильні приписувати фразеологізму лексичне значення або ж розглядати фразеологічне значення на рівні слова. Як зазначає Л.Г.Авксентьєв: «Фразеологізм і слово можуть бути близькими семантично, тобто виражати спільне поняття», однак така спільність є відносною. Фразеологізм і слово якісно відрізняються. Ця відмінність закладена в їх різній природній основі. «Значення фразеологізму може співвідноситися із значенням слова, що включає їх тотожність» [20, с. 26].

Семантика фразеологізмів і його форма перебувають у діалектичній єдності. Процес фразеологізації для кожної такої одиниці мови був тривалим і складним. Особливості структури багатьох фразеологізмів не можна зрозуміти

і пояснити, якщо не зіставити їх з відповідними словосполученнями – прототипами. Проте «розглядати той чи інший конкретний фразеологізм як словосполучення значить по суті підміняти якісну своєрідність фразеологізму якісною своєрідністю його генетичного джерела» [45, с. 110]. Це, безперечно не означає, що у фразеологізмі не можуть бути відбиті різні в минулому особливості словосполучення.

Утворившись унаслідок багаторазового вживання в людському колективі, в тій чи іншій виробничій галузі вирази поступово часто мимоволі самих носіїв, розширювали свої функції, набували нового змісту, вузьке конкретне їх значення замінилося ширшим, узагальнюючим. Разом із новим значенням ці вирази набували і якісно нових семантичних ознак, ставали якісно новими мовними одиницями.

З одного боку, і слово, і фразеологічна одиниця є мовними знаками. В. В. Виноградов також схиляється до думки, що слова та фразеологічні одиниці тотожні. Підтвердження цьому знаходимо у визначеннях типів фразеологічних одиниць: «основною ознакою фразеологічного зрощення є його семантична неподільність..., воно являє собою семантичну одиницю, однорідну зі словом» [15, с. 18].

Є ще один аргумент, який підтверджує теорію еквівалентності. Як слова, так і фразеологізми існують у мовленні в готовому вигляді. Але з іншої сторони, ототожнюючи слово і фразеологізм, ми поступово пере kwalіфікуємо останній до сфери лексикології. Але, як було з'ясовано, фразеологічна одиниця належить скоріше до синтаксичного рівня. Це визначається специфічними властивостями їх семантики та її узагальнено-абстрагуючим характером.

В.М.Мокієнко виділив експресивність, як характерну ознаку фразеологічних одиниць. Зазвичай, рідко існує слово-еквівалент, яке б такою ж мірою передавало ту виразність, що притаманна фразеологізму. Кажучи про присутність у фразеологічних одиницях своєї семантики, не можна промовчати і про те, що подібне значення має кожне повнозначне слово. У цьому, звісно, спільність, а разом з тим і відмінність слова та фразеологізму.

Капітально порівнявши семантику слова і фразеологічної одиниці, В.П.Жуков визначив головні типи фразеологічного значення і на великому фактичному матеріалі показав, що специфіка та особливості лексичного значення у слова і фразеологічного значення у фразеологізмі обумовлені природою цих мовних одиниць.

У структурному плані значення фразеологізму виражається обов'язковим сполученням не менше двох компонентів, а не одним словом. Морфеми, які є складовими частинами слів, не бувають самостійними одиницями. Компонентами ж фразеологізму виступають слова-прототипи (з властивими їм формами словозміни), мають змогу функціонувати і за межами фразеологічної одиниці. Лексичні значення слова і фразеологізму не адекватні, але спільні риси, звичайно, мають місце бути.

Так, фразеологізмам, як і словам, властиві явища синонімії та антонімії, тобто вони здатні утворювати самостійні синонімічні ряди й антонімічні пари.

Враховуючи спірне питання семантики стрижневого компонента ФО, а також різноманітність його змісту та формальних властивостей, дотримуємося запропонованої роботи, що тематичний показник як елемент лексико-семантичної системи мови є лінгвістичним знаком явищ та предметів з компонентом на позначення фізичних властивостей людини.

Семантичне значення тематичного показника у досліджуваному ФО, яке співвідноситься з іншими компонентами, визначається також конкретними фрагментами екстралінгвістичної дійсності. Цілісне значення цих одиниць формується на основі домінантного компонента, який зберігає або відтворює семантику окремих показників, характеризується певною рухливістю, що є закономірним явищем і необхідним супутником еволюції мови загалом. Сутність стрижневого компонента досліджуваних мовних одиниць набуває особливого значення, уможливорює перехід від прямого значення компонента до переносного, що є важливим етапом у процесі фразеологізму, у якому компонент зазнає смислового зсуву та подальшої динаміки у структурно-

сміслових відносинах. Основними та продуктивними семантичними трансформаціями у ФО є:

- метафоричне переосмислення назви, що сприяє семантичному оновленню компонентів ФО, появи нових знань про світ та мотивації цих знань: *dem Tode noch einmal von der Schaufel / Schippe springen* - ще раз уникнути смерті, подряпати, втратити голос;

- метонімічне переосмислення назви, в основі якої лежать логічні зв'язки: причинно-наслідкові, просторові, місцеві тощо: *keinen Mumm in den Knochen haben* – ослабнути, *mit einem Bein im Grabe stehen* – бути однією ногою в могилі, померти, *Mumm / Schwung in den Knochen haben* - бути сильним, здоровим;

- порівняння як показник фразеологізму, заснований на семантичній схожості/різниці між денотатами певних мовних одиниць, специфіка якого полягає в його семантиці та образно-рефлексійній функції: *wie eine wandelnde Leiche auf Urlaub aussehen* - бути блідим, як смерть, *blühende Leben* - процвітати.

Багато видів вторинної номінації засновані на асоціативності людського мислення, оскільки немає нічого більш фундаментального для мислення та мови, ніж відчуття подібності. Асоціації як найпотужніша рушійна сила механізму мислення беруть участь у формуванні нових понять і смислів досліджуваного ФО, оскільки пов'язують звичні уявлення про позамовні сутності з властивостями, що виникають у відповідній перспективі їх відображень. приклад:

ФО *einen Sparren zuviel/zuwenig haben* містить компонент *Sparren* - крокви. Крокви зроблені з суворим дотриманням правил будівництва, якщо крокв недостатньо, або вони зайві, будівля має незавершений вигляд. Тут чітко простежується асоціація з людиною: бути з глуздом, бути божевільною.

ФО *seine Uhr ist abgelaufen* виникли в часи, коли широко використовувалися годинники з піском і водою. Якщо пісок (або вода) повністю вилився в решту годинника, це означало, що час закінчується.

Асоціативно сьогодні цей вираз означає: його час настав, він не проживе довго, він не буде довго «топтати землю». Таким чином, конотативні ознаки, що супроводжують значення компонентів ФО, мають асоціативний характер і специфічне значення, яке полягає у тому, що воно взаємодіє з означуваним явищем, мережею асоціацій за допомогою складних семантичних механізмів.

Сучасні дослідники [Баран Я.А., Пророченко О.П., Денисенко С.Н.] відзначають, що асоціації є універсальними сутностями, вони завжди супроводжують процеси словесного мислення, здатні актуалізувати їх багатогранність. У зв'язку з проблемою ролі компонента у формуванні цілісного фразеологічного значення ми розглянули питання образності та її ролі у створенні виразності ФО, оскільки в її основі лежить певний образ як ключове поняття пізнавальних процесів.

Образність є формою існування фразеологічного значення і належить до семантики ФО як внутрішньої форми, яка характеризується двовимірною семантичною структурою і яка є єдиним джерелом утворення ФО. Образність розглядається в нашій роботі як здатність ФО мати смислову структуру, мотивуючи своїм значенням зображення, зорові та чуттєві уявлення про предмети та явища об'єктивної дійсності. Образність тепер належить до засобів художнього відображення етнографічних і культурних реалій, уявлень та асоціацій, пов'язаних з національно-культурними особливостями німецькомовних суб'єктів. Як свідчать наведені нами факти мови, у формуванні етнокультурного та національно-ментального часто переплітаються мовні чинники, що особливо яскраво проявляється в образних конкретизаторах. Образний характер досліджуваних ФО можна розглядати як сигнально-інформаційний, оскільки вони є мовними пам'ятками громадської думки, історичної пам'яті німецькомовних суб'єктів.

Функціональний підхід у сучасній лінгвістиці є одним із пріоритетних напрямків у лінгвістичних дослідженнях, оскільки функціональність є одним із найважливіших чинників будь-якого мовного явища. Функції мови є проявом її онтологічної сутності, її призначення, її характеристик, без них вона не може

бути засобом спілкування. Розглянуті модифікації є цілеспрямованими змінами структури та семантики традиційної (базової) фразеології, свідчать про реалізацію потенційних можливостей ФО та відображають закономірний процес розвитку та збагачення фразеологічного фонду мови. У функціонуванні досліджуваних складних мовних знаків найбільш чітко простежуються ті активні процеси, які можуть актуалізуватися в безперервному оновленні змісту, модифікації форми, є свідченням їх постійного розвитку та збагачення фразеологічної структури мови [38, с. 12].

Специфіка досліджуваних мовних одиниць характеризується значною проникністю структури і надає широкі можливості для різноманітних структурно-семантичних і семантичних модифікацій не лише шляхом створення нових зв'язків, зв'язків з іншими мовними одиницями, а й широкими змінами їх форм. Використовуючи термін «структурно-семантичні модифікації», розглядаємо головну ознаку для розрізнення типів модифікацій ФО – збереження чи зміну кількості компонентів фіксованої мовної одиниці. Це передбачає різноманітні зміни: заміну окремих компонентів ФО на слова вільного використання, розширення чи зменшення компонентного складу ФО.

Виявлено такі найбільш поширені типи структурно-семантичних модифікацій у досліджуваній фразеологічній групі:

I. Лексичні модифікації, серед яких найчастіше вживаються такі категорії:

1) розширення компонентного складу ФО (mit j-m ist es nicht richtig/mit j-m ist es nicht ganz richtig – бути несповна розуму, obenauf sein/wieder obenauf sein – одужати, очуняти після хвороби), що не вносить якісних змін у компонентний склад базової структурно-семантичної моделі, внаслідок чого створюються додаткові відтінки фразеологічного значення та розширюється базова структурно-семантична модель;

2) заміна (субституція) компонентів ФО (j-s Auge ist erloschen/j-s Augen sind erloschen – заплющити очі навіки, померти, j-s Augen sind erloschen/j-s Auge bricht/j-s Augen brechen – чий-небудь очі згасають, настає смерть) слова

вільного вжитку, що передбачає цілеспрямовану заміну одного, кількох або всіх його компонентів функціонально подібними елементами. Дослідження виявило такі найпродуктивніші категорії цього типу лексичних модифікацій: заміна дієслівного компонента синонімічним дієсловом, іменникового компонента – синонімічним іменником, прикметникового чи дієприслівникового компонента – синонімічним прикметником чи дієприслівником, іменників та прикметників іншими прийменниками та інші прийменники в інших прийменниках;

3) скорочення (еліпс) компонентного складу ФО (Mamsell an Büffett + kaltes Büffet = eine kalte Mamsell), що передбачає звуження сфери застосування ФО, усунення деяких його компонентів через прагнення до економії мовних ресурсів, лаконізацію мовлення. Цей тип лексичної модифікації свідчить про втрату зв'язків між компонентами ФО з їх генетичними прототипами;

4) фразеологічна контамінація (von Gott verlassen sein + von allen guten Geistern verlassen sein = von Gott und allen gutten Geistern verlassen sein – з'їхати з глузду), або схрещування, в одному фіксованому виразі двох і більше фразеологізмів, яке здійснюється на основі близькості значень ФО. У нашому випадку це явище не є регулярним дослідженням.

II. Семантичні модифікації зумовлені актуалізацією ФО в особливих контекстуальних умовах, внаслідок чого звичне фразеологічне значення набуває додаткових відтінків. Виявлено власне семантичні модифікації(es rappelt bei j-m im Oberstübchen) - синтаксичну структуру цього фразеологізму було розширено за рахунок вклинювання компонентів «ist es wohl nicht richtig», завдяки чому ФО посилено. Це можна побачити в наступних фразеологізмах: es ist wohl bei ihm nicht richtig im Oberstübchen – у нього не всі дома, він несповна розуму. Феномен подвійної актуалізації розглядається як підвид семантичної модифікації:

- ans Bett gefesselt sein: 1) бути прикутим до ліжка (про в'язня) - пряме значення; 2) бути прикутим до ліжка (про тяжкохворого) - фразеологічне значення;

j-m tut kein Zahn mehr weh: 1) у когось уже не болять зуб - пряме значення; 2) хтось постраждав (помер), хтось пережив своє - фразеологічне значення.

Подвійна актуалізація можлива у досліджуваному ФО лише у випадках вільного словосполучення, що є генетичним прототипом фразеологізму. Інакше кажучи, подвійної актуалізації зазнають лише двовимірні фрази, оскільки в мові є подібні вільні фрази. Аналіз структурно-семантичних модифікацій ФО дозволяє стверджувати, що їх різні методи охоплюють: структурно-семантичні та семантичні групи, які призводять до якісних змін структури та семантики. Вони свідчать про динаміку ФО, що зумовлено специфікою його семантики.

РОЗДІЛ 3. ВІДТВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ПЕРЕКЛАДАХ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Семантичне запозичення

У матеріалах нашого дослідження можна знайти такий приклад: «потрібно винайти велосипед» (93). У німецькомовному лінгвістичному онлайн-словнику Redensarten-Index цей ФО пояснюється так: «удосконалювати / створювати / розвивати те, що вже існує» [34]. В українській мові цей ФО має те саме значення: «залучення до розробки, дослідження тощо того, що давно відомо» [33]. Тож це приклад перекладу з повним відповідником. Перекладач відірвався від інфінітивної конструкції «мусити» і замінити її на «вони повинні». Це явище характерне для перекладів з німецької мови на українську.

Цитата: «Це питання було давно, як роторна нитка крізь історію» (97), - «Це питання давно пройшло через історію червоною стрічкою» (49). Це твердження походить з роману Й. В. Гете «Виборні спорідненості», де червона нитка була пропущена через мотузки корабля, що свідчить про те, що ця нитка належить королівській родині. Пізніше цей вираз став метафоричним і інтернаціональним. У лінгвістичному словнику С. Н. Денисенка зустрічаються різні варіанти перекладу цього ФО: «головна думка, основна думка, лейтмотив; загальна нитка »[26]. Незважаючи на те, що в перекладі зникло порівняння «як», такий переклад можна віднести до еквіваленту,

Приклад наступний: «з ним трапляються нещастя» (82), що було перекладено як: «з Михайлом безлад» (59). Насправді, «нещастя» перекладається як «халепа», тому ці два FD можна вважати еквівалентними [27]. Займенник «він» перекладався як

«Майкл». У цьому випадку перекладач використав прийом конкретизації для кращого розуміння тексту.

Наступний приклад: «грати важливу роль» (109), що було еквівалентно перекладено: «грати важливу роль» (63). У німецькомовному лінгвістичному онлайн-словнику «Redensarten-Index» цей ФО пояснюється так: «бути релевантним / важливим / бути важливим» [34]. Ці два FD мають однакову структуру та значення, оскільки цей вираз є міжнародним і походить із французького театру 16 століття, коли цей вираз буквально використовувався для значення «грати важливу роль на сцені». У 18 столітті був переосмислений вираз: «бути важливим» [34]. Інший ФО пов'язаний з історією театру «відійти на задній план» [34], інша його форма утворена дієсловом «рухатися»: «Відійде на задній план» (86) — «

Такий приклад: «... взяла свою долю в свої руки» (91), перекладається як: «вона взяла відповідальність за свою долю в свої руки» (45). Вираз «Візьми щось у свої руки» в німецькомовному онлайн-словнику «Redensarten Index» трактується як «діяти самостійно», а в україномовному онлайн-словнику — як «взяти під контроль» [34], [31]. Тобто маємо приклад повного фразеологічного еквівалента.

Повні мовні еквіваленти часто мають біблійне походження, наприклад: «Нуббель повинен служити цапом відпущення» (122), — «І знайшли німці цапа відпущення — солом'яну ляльку «Нуббель»» (69). ФО «бути козлом відпущення» означає: «той, хто робить це заради всього поганого, може бути несправедливо звинувачений», - бути тим, кого звинувачують у всьому поганому (для власної вигоди); звинувачувати в чомусь несправедливо» (переклад нашого О.Ш.) [34]. У багатьох культурах люди перекладали свої гріхи на інших істот, щоб вони могли взяти за них відповідальність. Це також описано в Старому Завіті:

було два козла, один з яких був принесений в жертву Богу, а інший відповідав за всі гріхи людства і також загинув [34]. Оскільки Біблія – це книга, яка була перекладена більш ніж 450 мовами, ФД біблійного походження існують багатьма мовами з однаковим значенням.

Прислів'я – рідкісне явище в публіцистичних текстах. Приклад із матеріалів нашого дослідження: «Ми хочемо дати стільки, скільки хочемо» (83), - «Треба дати стільки, скільки беремо» (35).

Учені помічають тенденцію до постійної зміни компонентного складу ФО в німецькій мові. Склад мови поповнюється модифікованими ФО з різних джерел, особливо з різних інформаційних порталів, в тому числі з публіцистичних онлайн-видань.

Зміна компонентного складу ФО це – одне з найскладніших питань у мовознавстві, адже це заперечує основні характеристики ФО: стабільність і семантичну цілісність. О. Кунін одним з першим розглядав явище модифікації ФО як закономірне явище: «У разі okazіонального вживання фразеологічних одиниць, – зазначав дослідник, – можлива заміна компонентів, уклинювання слів і перемінних сполучень, часто ускладнене лексичними змінами, додавання перемінних компонентів, синтаксична деформація...» [20, с. 193]. Тобто, мовознавці розглядають модифікацію ФО як системне явище та розрізняють різні способи зміни компонентного складу ФО.

Г. Бюргер визначає модифікацію ФО як креативні зміни у складі ФО, що відрізняються від форми, яка зафіксована у словнику, та зумовлені цілями певного контексту [20, с. 193]. Крім того, слід розрізняти модифікацію та варіативність ФО. Варіативність – це здатність ФО до реалізації у різних формах. Розрізняють лексичні, морфологічні, синтаксичні та комбіновані варіації. Варіацією може бути заміна мовного компоненту за допомогою іменника, прикметника або дієслова. Прикладом лексичної варіації може бути:

«den ewigen (letzten) Schlaf schlafen»; «sich (D) vor Lachen die Seite (den Bauch) halten» [26].

До морфологічних заміन належать [22]:

- варіації іменникових форм: aus dem Ärmel (aus den Ärmeln) schütteln; Aug und Ohr (Augen und Ohren) aufhaben (offenhalten);
- варіації прийменників: j-m (für j-n) eine Extrawurst braten; die Augen rollen – mit den Augen rollen;
- зміна часової форми дієслова: es ist (wird) (die) höchste Eisenbahn; da bleibt (blieb) kein Auge trocken.

Синтаксична варіативність проявляється у здібності німецьких дієслів керувати різними відмінками, наприклад: «j-n schief ansehen – j-m einen schiefen Blick zuwerfen» [20, с. 193].

Також різновидом варіативності ФО є додавання нових компонентів: «j-d, etw. sieht nach etwas (Besonderem) aus» [20, с. 193].

Досить складно розділяти поняття модифікації та варіативності ФО, оскільки в обох випадках йдеться про зміну компонентного складу ФО. Те, що сьогодні вважається новоутвореним ФО, пізніше може стати загальновживаною мовною одиницею. Деякі вчені вважають, що основною ознакою варіативності є наявність ФО в словнику. Проте, це твердження є спірним, адже часто словник відстає від живого мовлення.

Модифікація ФО – це креативна переробка відомих сталих словосполучень, яких немає у словнику. Найбільш популярний спосіб модифікації в публіцистиці це – заміна, або субституція. Субституція – це заміна компонентів сталих виразів загальновживаними словами. Наприклад:

«Reise gut, alles gut – вихідна форма: Ende gut, alles gut» [20, с. 194].

Інший популярний спосіб це – експансія. Введення нових компонентів додає нового фразеологічного відтінку і розширює вихідну ФО. Наведемо приклад: «sein reaktionäres politisches Süppchen kochen; вихідна форма ФО: sein (eigenes) Süppchen kochen» [20, с. 194]. Проте, така модифікація не впливає

на основне значення ФО. Протилежним явищем до експансії є фразеологічний еліпсис, зменшення кількості компонентів ФО.

Окрім лексичних модифікацій ФО, в німецькій мові поширені семантичні модифікації або дефразеологізація. Дефразеологізація – це переосмислення значення ФО внаслідок чого ФО набуває нового значення. Прикладом дефразеологізації може бути послівний переклад, внаслідок чого ФО може виступати на передній план у своєму переосмисленому значенні.

Отже, модифікації структурного та семантичного складу ФО використовуються для того, щоб підсилити емоційно-експресивний вплив, створити нові відтінки ФО. Такі модифікації суперечать основним ознакам ФО: стабільності та сталості значення. Але, такі зміни є необхідними, щоб створити нову ФО, яка буде відповідати актуальним подіям та створювати належний ефект на сучасного читача.

Мовознавиця Т. В. Новікова наголошує на важливості збереження в МП значення, а не форми: «у мовленні фразеологізми відтворюють своє значення, а не значення окремих слів, їх внутрішня форма нейтралізована». Т. В. Новікова також зазначає, що наслідком намагання зберегти форму, може бути калькування, що є практично невиконуваною метою, а теоретично необґрунтованою [16, с. 204].

Мовознавці С. І. Влахов та С. П. Флорін вважають фразеологізми неперекладною лексикою та зазначають, що більшість дослідників відносять фразеологізми до такої, яку важко або неможливо перекласти [3]. Ю. А. Ніколащенко вважає, що вибір стратегії зумовлений властивостями ФО:

«Перекладацька стратегія визначається в залежності від властивостей фразеологічних одиниць: ступеня смислової злитості, наявності або втрати внутрішньої форми, образності» [15, с. 369]. Тобто, під час перекладу ФО перекладач повинен кожного разу аналізувати ФО та підбирати найбільш адекватний спосіб перекладу.

Прийнято поділяти способи перекладу ФО на фразеологічні та нефразеологічні [15, с. 369]. Більшість дослідників виділяють такі способи перекладу фразеологізмів:

- дослівний (також ототожнюють з калькуванням) – це той, що буквально передає зміст МО, слово в слово, наприклад: «im siebenten Himmel sein, – бути на сьомому небі» [4].

- Еквівалентно-повний – той, що повністю відповідає змісту МО, може його замінити або виражати, наприклад: «aus dem Finger saugen, – висмоктати з пальця» [4]; «goldenes Zeitalter, – золотий вік»; «Judass Kuss, – поцілунок Юди» [11].

- Еквівалентно-неповний – той, що відповідає значенню МО, але не відповідає змісту, наприклад: «Auf der Bärenhaut liegen, – бити байдики» [4].

Крім того, більшість вчених виділяють фразеологічні та нефразеологічні прийоми перекладу. До фразеологічних прийомів перекладу відносять: повний фразеологічний еквівалент, частковий фразеологічний еквівалент (підбір аналога), вибіркового фразеологічного еквіваленту, індивідуальний еквівалент. До нефразеологічних прийомів перекладу відносять: калькування, лексичний, описовий переклад, транскрипція і транслітерація, трансформаційні методи і прийоми [11].

Отже, під час перекладу потрібно шукати змістовий, експресивний та функціонально-стилістичний еквівалент у МО, а не намагатись відтворити форму, що вважається калькуванням. Найбільш бажаний варіант перекладу – це фразеологічний еквівалент (еквівалентно-повний спосіб), найменш бажані – дослівний та описовий.

У представленому дослідженні ми послуговуватимемося фразеологічними та нефразеологічними способами перекладу. До першої групи віднесемо такі прийоми перекладу, як: семантичне запозичення та підбір аналога, до другої – синтаксичне уподібнення (послівний переклад) та експлікація (описовий переклад). Крім того, важливим завданням перед нами

постає аналіз ФО в публіцистичних текстах, які в перекладі зазнали вилучення та додавання.

Семантичне запозичення (повний фразеологічний еквівалент) – це заміна однієї фразеологічної одиниці іншою. Наприклад: «Wir können uns halbwegs vorstellen, wer die Wände errichtet, doch wer würde die Brücken bauen? – Ми приблизно уявляємо собі, хто будує стіни, але кому судилося зводити мости?» [10]. Крилатий вираз «зводити мости між чимось» означає:

«налагоджувати контакт / зв'язок / співпрацю» (переклад наш О. Ш.) [10].

Зазвичай повний фразеологічний еквівалент передає ФО інтернаціональний характер, що виникли на основі міфів, легенд, біблійних і літературних сюжетів, історичних фактів [11]. Наприклад: «das A und O, – альфа й омега, суть, найголовніше»; «den alten Adam ausziehen, – бібл. умертвити в собі ветхого Адама» [26].

Російський лінгвіст Л.П. Крисін ототожнює семантичне запозичення з калькуванням: ми можемо говорити ... про запозичення семантичне (поява в слові значення «під тиском» іншомовного зразка – калькування) [8]. Проте, в нашому дослідженні, ми будемо ототожнювати семантичне запозичення з повним фразеологічним еквівалентом.

У матеріалах нашого дослідження маємо наступний приклад: «auf eigene Faust zu erkunden (100) – рухатися на власний розсуд» (79). Вираз «auf eigene Faust» у фразеологічному словнику-довіднику С. Н. Денисенко перекладено як: «самовільно, на свій страх і ризик» [27]. Проте такий переклад не передавав би настрій автора та сприймався би читачем по-іншому, аніж вихідний текст. Тому в цьому випадку було влучним підібрати відповідник в українській мові, сталий вираз «рухатися на власний розсуд».

Наступний приклад: «im Blick zu behalten (96) – тримати перед очима» (50). Вираз «im Blick zu behalten» може перекладатися на українську мову імплікаційно «дивитися / спостерігати», проте, оскільки вираз

«тримати перед очима» у значенні «спостерігати» також існує в українській мові, перекладач використав семантичне запозичення.

Таким чином, семантичне запозичення слугує для того, щоб створити нову одиницю, яка детально копіює форму слова чи словосполучення з тексту оригіналу. Або слугує для того, щоб віднайти вже існуюче еквівалентне слово чи словосполучення в МП.

Синтаксичне уподібнення або послівний переклад належить до нефразеологічного способу перекладу. Такий спосіб перекладу застосовується тоді, коли у МП немає ні відповідника, ні аналога. Перекладач може застосовувати такий спосіб, щоб зберегти образність фразеологізму, якщо вона буде легко сприйматися читачем перекладу. Деякі вчені вважають, що, незважаючи на невисоку якість перекладу, такий спосіб може бути вагомим для того, щоб зберегти національну специфіку ФО. А також для того, щоб читач відчував, що читає іноземний твір, якому присутня специфіка іншої культури [13, с. 48].

Синтаксичне уподібнення ототожнюють із калькуванням. Калькування часто використовують під час перекладу безеквівалентної лексики. Наприклад, під час перекладу реалій, яких не існує в МП. За допомогою калькування зберігається живий образ оригінального фразеологізму [16, с. 206]. Ю. А. Ніколащенко зазначає, що калькування використовується тоді, «коли іншими прийомами не можна передати семантико-стилістичне та експресивно-емоційне значення перекладеного фразеологізму» [15, с. 369].

Калькування – це відтворення лексичних одиниць однієї мови лексичними одиницями іншої шляхом перенесення складових частин слова або словосполучення в МП. Тобто, калькування допомагає створити нову одиницю, яка детально копіює форму слова чи словосполучення з тексту оригіналу: «supperpower – Supermacht – наддержава; Wolkenkratzer – хмарочос; mass culture – Masskultur – масова культура; der Kindergarten – дитячий садок, der Geschäftsbank – комерційний банк» [6].

Проте, інколи калькування може неправильно відтворювати зміст ФО, тоді вона втрачає свою образність, або звучить неприродньо, наприклад:

«Schritt vor Schritt, – ступінь за ступенем». У цьому випадку було б правильно перекласти «крок за кроком» [9, с. 169].

Перш за все, калькування використовуються під час перекладу крилатих виразів, наприклад: «lat. O, tempora! O, mores! (Cicero); dt. O, Zeiten! O, Sitten!; укр. О, часи! О, звичаї!» [3]; «die verbotene Frucht – заборонений плід» [26].

Отже, синтаксичне уподібнення використовується задля збереження образності, національної своєрідності або для перекладу реалій.

Деякі слова та словосполучення виражені в тексті перекладу точніше та ширше, ніж у тексті оригіналу. Цей спосіб перекладу називається описовим перекладом, який також називають уточненням, конкретизацією, експлікацією, поширенням, перифразою. Наприклад, «jmdn. in den April schicken, – обдурити кого-н.; зле пожартувати з кого-н.» [26].

Описовий переклад використовуються у наступних випадках:

- у разі відсутності прямого відповідника;
- для цілісного розуміння тексту;
- для уточнення.

I. Корунець так описує застосування описового перекладу: «Descriptive translating / interpreting is very often employed to render the sense / meaning of idioms / phraseologisms, which have no equivalents in the target language; No less often is descriptive translation employed when dealing with the notions of specific national lexicon: porridge (густа вівсяна каша зварена на воді чи молоці)» [7]. Деякі вчені стверджують, що це не переклад фразеологізму, а його тлумачення [15]. Наприклад, «in Unglück und Verderben geraten, – загрожувати нещастям та загибеллю» [9, с. 169].

Тотожне явище до описового перекладу це – поширення – збільшення кількості слів у перекладі: «Grütze im Kopf haben, – бути розумним, тямущим, бути догадливим» [26]. Цей фразеологізм у німецькій

мові також може мати зворотнє значення: «dumm sein; Unsinn / Unfug im Kopf haben» [34]. Необхідно наголосити, що текст переклад має тенденцію до експлікації. Причиною цього є те, що в тексті оригіналу часто йде мова про те, що є новим для читача перекладу. Теоретики застерігають перекладачів від

«Mehr-Sagen», там, де немає в цьому потреби [18].

Недоліком описового перекладу є його потенційна «громіздкість» [11].

Отже, описовий переклад використовується тоді, коли інші прийоми перекладу неможливо застосувати. Щоб перекласти ФО, яка не має ні еквівалента, ні аналога, а також не піддається калькуванню використовують описовий переклад.

Основна функція заголовка – привабити читача та, водночас, відобразити зміст статті. Через це експресивні засоби є важливими для створення влучного заголовка. Експресивні заголовки відображають думку автора та формують ставлення читача до події. З метою створення влучного заголовка, використовують різні вербальні та невербальні прийоми привертання уваги. Значне місце займають ФО, які є джерелом образних, експресивних виразів.

У німецькомовних публіцистичних текстах широко використовуються фразеологізми у їх прямому значенні, наприклад: «Ohne Fleiß kein Preis?; Die Suche nach Erfolg» [19]. У цих прикладах автор зберігає значення та форму ФО, чим надає своїм словам більшої переконливості. Іноді автори відхиляються від оригінальної форми та значення ФО, щоб підвищити ступінь експресивності заголовка. Такі зміни у формі та значенні ФО характеризуються okazionalnistістю. Тобто, це вирази які є новоутвореннями та рідко потрапляють до загальноновживаної лексики.

Прикладом такої модифікації ФО може бути заміна компонентів ФО (субституція): «Alle Wege führen nach Kiew» [19]. Модифікації може піддаватися будь-яка частина мови, наприклад, дієслово: «Es ist nicht alles Gold, was schweigt» [19].

Крім того, під час зміни структури ФО в заголовках може спостерігатися явище редукції, зменшення кількості мовних елементів. Застосування цього прийому передбачає наявність у читача фонових знань. Тобто редукції піддаються такі ФО, які широко відомі великому колу читачів, тому, їх редукція не призводить до втрати значення ФО. Наприклад: «Morgen, morgen, nur nicht heute» [19]. Повний вираз звучить так: «Morgen, morgen, nur nicht heute, sagen alle faulen Leute» [26].

Зворотнім явищем до редукції є експансія – збільшення кількості мовних компонентів, спрямоване на конкретизацію змісту. Наприклад, «Der Zweck heiligt nicht jedes Mittel» [19]. Такий прийом надає змогу автору наблизити читача до змісту статті, конкретизувати свою мету.

Отже, вживання ФО в заголовках публіцистичних текстах – це поширене явище, яке надає їм особливої експресивності та влучності. Щоб донести зміст статті до читача та зробити заголовок більш цікавим, автори вдаються до різних модифікацій, зокрема шляхом заміни мовних компонентів, їх вилучення або додавання нових.

3.2. Підбір аналога

У матеріалах нашого дослідження є такий приклад: «Німецька телевізійна продукція традиційно має погану репутацію» (108), що в перекладі означає: «Німецька телевізійна продукція традиційно має сумнівну репутацію» (63). У німецькомовному онлайн-лексиконі фраз «Redensarten Index» ФО «мають погану репутацію» пояснюється наступним чином: «experienced no appreciation; ніхто; мають погану репутацію» [34]. ФО «закріпити погану репутацію» перекладається буквально як: «прикріпити собі погане ім'я» [27]. Тобто в даному випадку мова йде про частковий фразеологічний відповідник, іншими словами – фразеологічний аналог. Інший приклад: «Нові партії закінчилися» (86) — «пішли в минуле» (39). Був би дослівний переклад «Крупним планом», оскільки така форма не

характерна для української мови, перекладач використав аналог «повернутися в минуле».

Найближчий аналог: «Спливаючі простори ходять, як гриби після дощу» (120), - «Спливаючі простори ходять, як гриби після дощу» (46). Для німецькомовного виразу «(раптом / як гриби) стріляти / проростати із землі; стріляти / проростати «в українській мові є аналоги:» як гриби після дощу; як вода». Їх значення: з'являються дуже швидко; щось відбувається швидко і у великих кількостях [30]. Хоча ці терміни схожі за лексичним змістом і структурою, вони належать до часткових еквівалентів, тобто аналогів. Адже в німецькій мові «гриби» з'являються із землі «з землі», а в українській – «після дощу».

Перекладач не завжди обирає відповідник, який є у словнику, наприклад: «Як фестиваль робить слід» (90), - «Як фестиваль дає путівник» (44). Німецько-український онлайн-словник «dict.com» дає такий переклад слова «знак»: «сигнал, знак». Однак у цьому випадку перекладач обрав аналог, який краще відповідає контексту, ніж існуючий еквівалент. Найближчий аналог: «в одному зі світів мертвих» (103), — «У світі, який ніби зійшов з рейок» (57). ФО

«Іти / виходити з суглоба» означає: «ламати»; заперечувати внутрішні стосунки; розпад; заплутуватися; потрапити в розлад, - «руїна; втратити внутрішню рівновагу; розпад; Загубитись; розгубитися» (наш переклад О. Ш.) [34]. Значення цього ФО подібне до російського «off the tracks»: «стартувати в усьому важкому, зібратися, підвести підсумок на повну катушку, почати упиватися, brummm, walk, walk» [28]. Тому перекладач використав цей аналог і переклав українською «з рейок». Такого ФО українською не вдалося знайти фразеологічні словники, але через те, що українська та російська належать до однієї мовної групи, розуміння новоутвореного ФО не становить труднощів.

Аналогами часто є дуже схожі ознаки, що відрізняються лише прийменником або дієсловом, наприклад: «Попелянка в дверях» (122), -

«Уже стукає Великий піст» (69). Так, в німецькомовному варіанті ФО «стояти перед дверима» вживається у значенні «неминуча подія», а в україномовному варіанті ФО дієслово «стукати» має те саме. значення.

Такий приклад: «Тут ледве дихаєш» — «Від цього в грудях тисне». FD «натиснути [за] серце (серце, груди, груди тощо)» означає: «Викликають відчуття фізичного чи душевного болю, стиснення в грудях, у серці» [25]. Незважаючи на відмінності в лексичному змісті, ці ФО можуть бути аналогічними в контексті цієї статті.

Оскільки вибір аналога передбачає вибір FD з різних можливих варіантів, перекладач не завжди вибирає найбільш вдалий FD, наприклад: «Ну, ось і ось». (90), - «Ну, результати вражають». (44). Вираз "(Це працює!" німецькою мовою використовується як твердження, що означає: «Це працює! Можливо! «Значення фрази «Шоу» суттєво відрізняється від попереднього, а саме: «відчути»; заявити про себе; залишив про себе на довгу пам'ять чимось поганим»[31]. Тому при виборі аналога необхідно звертати увагу на значення ФО, щоб адекватно передати зміст тексту.

Інші приклади: «вміє говорити лише один-два рази за урок» (84), - «про що вас інформують один-два рази за урок» (38);

— Інші власники ранчо вивозять своїх дівчат із пустки! (117), - "З іншими чотирилапими друзями господарі самі падають безсилі!" (55). Вираз «у когось не вистачає дихання/дихання» можна використовувати стосовно як фізичного, так і фінансового стану людини, ФО трактується як: «хтось виснажений; хтось у кінці сил;

хтось/щось слабшає; у когось більше немає грошей/резервів», -

«Хтось виснажений; комусь не вистачає сил; хтось/щось слабшає; комусь не вистачає грошей/резервів» (переклад нашого Ш.) [34]. ФД «Падіння без влади» збігається з першим значенням німецькомовної версії і в даному випадку є хорошим аналогом.

Отже, під час аналізу відбору аналогів ФІ були виявлені такі особливості: під час вибору аналога у перекладача може бути кілька варіантів, які вибираються залежно від контексту; Аналоги часто схожі за лексичним змістом, відрізняючись лише деякими компонентами; іноді перекладачі запозичують аналоги з російської; переклад у словнику не завжди є найкращим варіантом; При виборі аналога важливо орієнтуватися на контекст роботи.

3.3. Синтаксичне уподібнення

Під час синтаксичної асиміляції чи калькування мовні структури, властиві МО, переносяться на МР: «Гамбурзький колектив JazzLab був дуже свіжим» (107), – «Команда Hamburg JazzLab мала дуже свіжий підхід» (64). В українській мові прикметник «свіжий» вживається стосовно їжі, води, повітря та в таких усталених виразах, як: «Свіже око; на свіжу голову; для свіжої пам'яті; до свіжої копійки; свіжі треки» [25]. На наш погляд переклад «Новий підхід» був би більш успішним, ніж дослівний переклад.

Інший приклад: «Компанії з утилізації повинні залучити людей, які знають правила гри, які знають, що куди йде» (112), - «послуги зі збору сміття повинні надавати гравці, які мають лінію сортування» (67). ФО «втягнути когось у гру» означає:

«Будьте включені; з'являтися, - «залучатися; вступають в силу» (переклад нашого О.Ш.) [34]. Переклад має бути таким: «Люди повинні залучатися до послуг сортування сміття» (наш переклад О.Ш.). Оскільки ФО «введений у гру» не має нічого спільного з грою, перекладіть «Люди» як «гравці» теж помилялися. Це приклад того, як дослівний переклад і незнання FD можуть повністю змінити зміст.

Такий приклад: «Це було в повітрі» (92), - «Це було в повітрі» (52). Німецьке ФО «in the air» означає [34]: «відчутний / помітний / очікуваний / побоюватися; бути в стані душі; очевидний; неминучий», - помітити щось помітно; чекати чогось щось очевидне/неминуче» (наш переклад О.Ш.). Цей

вираз походить з метеорології і порівнюється зі зміною погоди (особливо коли наближається дощ). Пізніше це речення також стало в переносному значенні «чекати чогось» [34]. В українській мові ФО «висить у повітрі» набуло інших значень: «бути в небезпечному, небезпечному становищі; залишаються без підтримки; Залишайтеся невирішеними, незрозумілими, невиконаними. Подібний ФД

«Витаючи в повітрі» має ще одне значення, а саме: «Захоплення, відчуття (про створення, створення ідеї, події тощо)» [32]. Оскільки аналога в українській мові немає, перекладач використав метод синтаксичної подібності та створив новий ФО «бути в повітрі».

Наступний приклад: «Невеликим контрактам просто бракує фінансової подушки» (127), «Видавцям не вистачає «фінансової подушки»» (74). ФО «Мати подушку» означає «фінансувати фінансово»; зберегли гроші», - мають фінансові заощадження; Зберегли гроші» (переклад нашого О.Ш.) [34]. Оскільки форма і значення цього ФО взято з іншої мови, то в даному випадку говорять про синтаксичну схожість.

Калькування часто використовується у зв'язку з відомими латинськими виразами. Приклад із матеріалів нашого дослідження: «де-факто він публічно не зняв свою посаду» (121) – «але де-факто не відмовився від своєї посади» (47). Де-факто (від лат. de facto – «насправді», «фактично») [13].

Перекладач може відчужувати твір калькуванням. Наприклад, якщо в оригінальному тексті використовується англійська мова, значення якої зрозуміло більшості, перекладач також використає цю англійську або навіть транскрибує її:

«Важкі часи і вільні звуки» (121), «Вільний звук у важкі часи» (47).

Подальші приклади: «у центрі уваги – технічний зміст» (111), – «професійні теми – у центрі уваги уроку» (65); «У який саме момент онлайн-навчання відповідає своїм технічним чи методологічним обмеженням» (84), - «Де онлайн-навчання відповідає своїм технічним чи методологічним обмеженням?» (38).

Тому синтаксична асиміляція використовується в таких випадках: коли вираз запозичений з латинської мови; створити новий ФО на основі іншого; що твір сприймався як чужий. Однак цей спосіб перекладу не завжди вдалий, іноді він призводить до копіювання структури німецькомовного ФД. «спотворення» змісту.

3.4. Описовий переклад

У матеріалах нашого дослідження можна знайти такий приклад: «Це вдарило по нервах часу» (91), – «Ця робота була дуже актуальною» (45). ФО «вдарити по нервах часу» означає: «успіх у чомусь, тому що це актуально / знати, що актуально сьогодні» (наш переклад О.Ш.). Таке тлумачення надано онлайн-словником “Redensarten Index”: знати оновлено; бути в курсі»[34]. Це німецька ідіома, згадана в журналістському виданні Zeit середини 20-го століття: оскільки цей FD походить від німецької мови, перекладач не знайшов еквіваленту чи аналогії та використав описовий переклад.

Під час перекладу було втрачено образність і переосмислений сенс, що зробило текст депутата менш стилістично забарвленим.

Інший приклад: «Східноберлінський ді-джей Пол ван Дайк проникає в суть возз’єднання» (86), – «коротка лекція про ді-джея зі Східного Берліна цього разу Пола ван Дайка» (39). Цей ФО трактується так: «підсумувати щось; влучно сформулювати», - - узагальнити щось; влучно сказати» (переклад нашого О. Ш.) [34]. Оскільки в українській мові немає точного аналога «дойти до суті», перекладач описав значення ФО. Інший приклад: «Навіть розглянути силу влади чи сексизм у ваших власних рядах» (94), – «і тому йому ще важче навіть прийняти можливість зловживання владою чи сексизмом у ваших власних рядах» (51). ФО «врахувати» трактується як: «помітити/врахувати» – «щось помітити/врахувати» (переклад з нашого О.Ш.) [34]. У цьому прикладі було використано описовий переклад, що призвело до втрати образності, але значення фрази не змінилося. Такий приклад: «поки всі не подумають, що це найкраще» (101), - «поки всі не

здадуться найкращими» (54). В даному випадку це не тільки описовий переклад, а й антонім. У МР є частина «ні», якої не було в ПН, але значення виразу не вплинуло. Антонімічний переклад можна використовувати тут, щоб:

Інший приклад описового перекладу: «де істина стає зрозумілою» (119), «де істина розкривається з усією ясністю» (68). В онлайн-словнику «Redearten-Index» цей вираз «(відкрити) на поверхню / вийти на світло (нехай)» трактується так: «стати видимим (нехай); вийти на перший план; дозволити виділятися », - стати видимим; побачити те, чого не можна було бачити раніше; виділяються» (переклад нашого О. Ш.) [34]. Оскільки в МР замість вибору еквіваленту або аналога інтерпретується значення FD, такий переклад є частиною опису. Наступний приклад:

«Життя франкфуртської книжки Лейпцигського ярмарку знову в ранзі» (116), -

«Франкфуртський ярмарок знову розвивався далі» (77). ФО «перевершити когось» трактується так: «перевершити / перевершити / перевершити когось», - «перехитрити когось / говорити (вперед) / перевершити» (переклад нашого О. Ш.) [34]. «Ранг» походить від «задумати». Крім того, FD «run out the rank» означає «коротити шлях під час гонки», звідси значення «перехитрити»; авансом» [34]. Це яскравий приклад описового перекладу, оскільки в перекладі використовується інтерпретація FD «перевершити когось» — «рухатися вперед».

Ось приклад описового перекладу: «поки іде вистава» (110), «і так у аудиторії разом із ходом п'єси» (53). ФО «to take its course» означає: «відбуватися невблаганно» - «відбуватися безперервно» (наш переклад О.Ш.) [34]. Інші приклади: "ринок вартістю мільярди" (125), - "ринок з продажами в мільярди" (72); "Де Німеччина в міжнародно доступному регіоні?" (105), - "Яке місце тут займає Німеччина порівняно з іншими країнами?" (60); «Ці програми часто свідомо віддаляються на кілька кроків від фактичного тексту розповіді» (127), – «Вони свідомо відхиляються від оригіналу» (74).

Тому, коли неможливо знайти еквівалент або аналог, використовується описовий переклад. При описовому перекладі образи, присутні в тексті оригіналу, втрачаються, але основний зміст ФО зберігається.

3.5. Вилучення та додавання

У матеріалах нашого дослідження ми маємо такий приклад: «складати, як головоломку в кінці» (82) означає в перекладі: «складати у великий пазл в кінці гри» (59). При цьому не тільки видаляється порівняння «подобається», а додаються нові слова: «ігри», «один великий», тобто.

Застосування техніки експлікації. Перекладач використав ці прийоми, щоб зберегти образи та сприймати їх буквально. Проте німецькомовні ФО часто неявно перекладаються на українську, зі скороченням кількості компонентів, або взагалі одним словом: «а у поліції часто були інші турботи під час возз'єднання» (86), – «the поліція подбала про інших» (40); «Все нісенітниця» - «Дурниця». Інший приклад: «Чути простими словами» (98), - «простими словами» (48). Вживання частки «с» в даному випадку не є типовим для української мови, тому його було вилучено в перекладі. Аналогічний приклад: «Всі ці питання подаються Україні без закону на єдиній та неповторній мові» (112), – «Організатори проекту вирішили розповісти зрозумілою і простою мовою» (67). Прийменник «в» у перекладі вилучено.

Іноді складні конструкції можна замінити на простіші, наприклад: «Для багатьох політиків і політиків, які не є парними» (95), — «Для багатьох маловідомих політиків» (70). Читач завжди краще сприймає прості речення, ніж складні. Видалення також використовується для видалення слів, які не містять важливої інформації, наприклад:

«Соціальний дизайн не йде далі» (114), - «Соціальний дизайн (соціальний дизайн) йде далі» (75). Дослівний переклад був би: «іди на крок далі» (наш переклад О.Ш.). Оскільки ця інформація зайва, її видалили. Подібний приклад: «Однак і без політики були хороші новини в тому ж напрямку:»

(109), — «І поза політикою були хороші новини:» (64). Видали ФО «в тому ж напрямку», оскільки читач уже зрозумів цю інформацію з контексту.

Значення, наведене в словнику, не завжди відповідає контексту, і в цьому випадку перекладач видаляє ФО і замінює її синонімічним ФО або використовує лексичний переклад. Наприклад, ФД «мати що потрібно, щоб зробити що-н. (Д)» трактується у лексиконі фраз С. Н. Денисенка як: «мати всі дані» [26]. Однак у статті «Сільська ідилія перемагає похмуру антиутопію» в інтернет-виданні «Культура» цей вираз подано у значенні «буття».

може привернути увагу, на яку вона заслуговує: "що нагорода має те, що їй потрібно (87) - що нагорода може привернути увагу, на яку вона заслуговує" (41). Оскільки початкове значення FD не передавало б повної інформації, використання такої техніки допомогло досягти адекватності перекладу.

Для додання виразного кольору і досягнення бажаного ефекту може знадобитися додавання нових компонентів, наприклад:

«Компанії також знаходяться під тиском» (102), - «Компанія знаходиться під великим тиском» (56). Незважаючи на існування прямого еквіваленту «під тиском», перекладач додав прикметник «потужний», щоб надати виразу бажаного емоційно-експресивного забарвлення.

Таким чином, переклад німецькомовних ФО в українську журналістику характеризується використанням прийомів вилучення та додавання нових компонентів. Таким чином, видалення служить для: збереження зображень; уникати буквального висловлювання; Уникайте структур, не властивих українській мові. Додавання нових компонентів полягає в тому, щоб: додати виразного кольору; для уточнення. Крім того, німецькомовні ФО часто перекладаються українською неявно: зменшенням кількості компонентів або взагалі одним словом.

3.6. ФО в заголовках німецькомовних публіцистичних текстів

Вживання ФО в прямому значенні популярно в назвах німецькомовних публіцистичних текстів, наприклад: «Одні гроші не роблять вас щасливими» (86), «За гроші не купують щастя» (42); «Про стрибок у жіночу та цифрову епоху» (99), - «За крок у жіночу та цифрову епоху» (80); «Під відкритим небом у Львові» (107), – «Тільки небо у Львові» (62).

Однак FD в заголовках набагато частіше трапляються зі зміною складових, що призведе до зміни значення FD або створення нового, випадкового значення, наприклад: «Ви стаєте тим, що читаєте? " (126), "Ти те, що читаєш?" (73). Початкова форма цього висловлювання звучить так: "Ти є, *ти їв?*». В українській мові також активно використовується цитата «Ми те, що ми їмо». Оскільки автор змінив модифіковану частину FI, структура FI була збережена, а значення новоствореного FI зрозуміло більшості читачів. Інший приклад: «Багато доріг ведуть до *фінансова підтримка*»(81), - «До науковий *Ступінь вести багатоспособи*»(37). Структура ФО запозичена з «Всі / Багато доріг ведуть до Риму» [34]. Якщо в попередньому прикладі значення новоствореного FD було подібним до вихідного FD, то в цьому випадку значення повністю змінилося. Зменшення кількості складових дозволяє узагальнити думку автора: «Більше за дах над головою» (114), — «Більше за дах над головою» (75). ФО «мати дах над головою» означає «мати притулок; Мати, де жити» [34]. Оскільки цей вираз широко використовується в повсякденному мовленні, зникнення одного компонента не призводить до втрати або зміни значення FD.

Додавання компонентів розширює значення FD, наприклад: "Вуглекислий газ - баланс і - все добре?" (124), - "Компенсувати викиди CO2 - і все буде добре?" (71).

Іноді автори вдаються до номіналізації, щоб надати ФО нової форми, наприклад: «Повторне відкриття велосипеда» (123). Повний вираз звучить так: «винайти велосипед», - «винайти / знайти велосипед» [34].

Заголовки німецькомовної журналістики часто формуються

ФО в їх прямому або новоутвореному значенні. ФО в заголовках дозволяють автору привернути увагу читача і передати настрій автора. Модифікації у вигляді FD, видалення та додавання нових компонентів надають заголовкам змістовності та роблять їх більш точними.

3.7. Спеціальні класи ФО

До спеціальних класів належать ФО, що характеризуються стабільністю і цілісністю значення, але багато в чому відрізняються від звичайної фразеології. Наприклад, структурні FD в тексті мають лише структурні функції: поєднувати смислові частини тексту. Ось кілька прикладів із матеріалів нашого дослідження: «в тому числі, – у тому числі»; «Належати – належати»; «Не тільки... а й – не тільки... а й»; "Поперше"; "З-поміж іншого, - зокрема", "окрім, - на противагу". Інший приклад: «Чим організаційна структура в одинадцять разів, тим більше людей мислять інклюзивно» (104).

Онімічні фразеологізми називають явище власною назвою, напр.: «Золотий ведмідь переможець (89), - Золотий ведмідь переможець» (43); «Франкфуртський книжковий ярмарок, - Франкфуртський книжковий ярмарок»; «Золота рукавичка, - Золота рукавичка»; «Кремнієва долина – Силіконова долина».

У публіцистичних текстах, а й у текстах іншого стилю зустрічаються вирази, які зустрічаються набагато частіше за інші. Такі вирази називають мовними кліше. Приклади кліше в інтернет-виданні Goethe-Institut «Культура»: «акцент на, - акцент на»; «В рамках – всередині», «Орієнтовані на майбутнє є – максимально можливо»; «Зробити доступним – зробити доступним».

Автором називаються щойно засновані FD, які рідко діють за межами роботи. Такі FD важко перекласти, тому перекладач може повернутися до випуску компонента, як у нашому дослідженні: «Великі фільми – хороший

фільм», або «який увійшов у ведмежі перегони як улюблений, (89) – фільм вважався фаворитом» конкурсу» (43).

«Awesome Movie» буквально означає «фільм, відзначений нагородами».

«Золотий ведмідь». «Ведмежі перегони» – конкурс на «Золотого ведмедя».

Приклад: «Тому що мова — це ключ до розуміння. А висновок – ключ до миру.» (113), – «Бо мова – це ключ до розуміння. І розуміння – це ключ до миру.» (66) Оскільки ми не знайшли цих ФД у цій формі та в цьому сенсі в інших джерелах інформації, доцільно віднести ці ФД до власних.

Кінеграми включають ті ФД, які виражають невербальну поведінку людини за допомогою мовних засобів, що веде до метафоричного переосмислення, напр. В. [6]: «підходить до теми з іншого боку, (111) – підходить до теми з іншого боку» (65) ; «Зворушлива історія, (87) – зворушлива історія» (41).

Модельні утворення — це вирази, які побудовані нетипово за певною структурною схемою: «Схід і Захід, - Схід і Захід»;

«Громадяни, - мешканці»; «Відвідувачі та відвідувачі – відвідувачі»; «Дуже добре чи ні, – добре чи ні»; «Крок за кроком, крок за кроком». Як бачимо, макети – це часто однакові або схожі слова, пов'язані прийменником.

ФО — це не лише фразеологічні одиниці, фразеологізми, диктуми, а й фіксовані вирази, що створюють зв'язки в реченні, онімічні фразеологічні одиниці, кліше, авторські ФО, кінограми, шаблонні утворення тощо. Мовні кліше відрізняють публіцистичні тексти від текстів інших стилів. Структурні ФО будують зв'язки між смисловими частинами речення. Інші спеціальні заняття роблять текст більш виразним і привертають увагу читача.

Наприклад, ми дослідили використання фразеологічних та нефразеологічних прийомів для перекладу німецькомовних ФО українською мовою за допомогою статей з інтернет-видання Goethe-Institut «Культура». Оскільки статті з цього інтернет-видання належать до текстів публіцистичного стилю, аналіз дав можливість дослідити закономірності перекладу ФО в журналістиці.

При перекладі німецькомовного ФО українською мовою в публіцистичних текстах виділили такі особливості:

- 1) Семантичними запозиченнями часто є міжнародні FD біблійного походження або FD, які через історичні обставини діють у багатьох мовах з однаковим значенням і структурою. Тоді як переклад ФО характеризується таким чином: видаленням інфінітивних конструкцій, пасивним станом, зміною особистості, конкретизацією.
- 2) При перекладі FD за допомогою аналогового виділення важливо зосередитися на контексті роботи, оскільки цей метод перекладу передбачає вибір з кількох можливих варіантів. Можна використовувати аналоги, запозичені з російської мови, послідовно передані українською мовою.
- 3) Синтаксичну схожість не завжди успішно використовують перекладачі. Застосування цього методу має сенс, коли необхідно створити новий ФО на основі ФО з ПН; FD походить від латинської мови; необхідно для досягнення ефекту і якщо твір сприймається як чужий.
- 4) Описовий переклад необхідний, коли неможливо знайти еквівалент чи аналог, але використання цього методу призводить до втрати характерної для ФО метафоричності образності.
- 5) Відступ призначений для збереження зображення; уникати буквального висловлювання; Уникайте структур, не властивих українській мові. Додавання нових компонентів використовується для виразного фарбування або освітлення.

Крім того, ми розглянули функціонування ФО в назвах публіцистичних текстів та спеціальних класах ФО. Для ФО назви характеризуються модифікацією семантичної композиції та переосмисленням значення, що дозволяє досягти необхідного впливу на читача. Спеціальні класи ФО встановлюють зв'язки в реченні та між семантичними частинами;

допомагають відрізнити публіцистичні тексти від текстів інших стилів;
надати тексту виразності.

РОЗДІЛ 4. ЧАСТОТНИЙ І ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ ФО В НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ ТА ЇХНЄ ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ З ОНЛАЙН-ЖУРНАЛУ «КУЛЬТУРА» ГЕТЕ ІНСТИТУТУ)

4.1. Частотний аналіз вживання різних способів та прийомів під час перекладу ФО

Ми провели частотний аналіз використання фразеологічних і нефразеологічних прийомів і прийомів при перекладі німецькомовного ФО українською мовою. Матеріалом для цього аналізу були 100 FD, відібраних шляхом безперервної вибірки з онлайн-видання Goethe-Institut. «Культура».

Виявлено, що найпопулярнішим способом перекладу ФД є вибір аналога (33% випадків). Друге – семантичне запозичення (23% випадків). Найменш поширеним методом перекладу є додавання нових компонентів (3%). Крім того, описовий переклад є відносно популярним способом перекладу ФО українською (17%). частота використання синтаксичноЗасвоєння (калькування) становить 15%. Вилучення компонентів – 9% випадків (див. рис. А.1).

Також ми врахували частоту використання фразеологічних та нефразеологічних прийомів перекладу ФО. За результатами частотного аналізу фразеологічні прийоми (семантичне запозичення та підбір аналогів) переважають над нефразеологічними і використовуються у 56% випадків. Нефразеологічні методи перекладу ФО відповідно – 44% випадків (див. рис. Б.1).

Таким чином, за результатами частотного аналізу, семантичні запозичення та підбір аналога є найпопулярнішими способами перекладу німецькомовних ФД українською в журналістиці. Найменш поширені прийоми – це додавання та видалення нових компонентів.

4.2. Функціональне значення способів і прийомів перекладу ФО

Семантичне запозичення використовується для пошуку наявного еквівалентного виразу в МП або створення нового, наприклад: «The Roaring Twenties» (85), - «Golden Twenties» (40); «який відкриває нові двері для джазу, але й для публіки трохи більше десяти років» (109), – «який відкриває нові двері для джазу, але й для публіки вже більше десяти років» (64).

Метою вибору аналога є знайти в МП відповідний ФД, який має подібне значення, але описується іншою картинкою, наприклад:

«Вавилон Берлін – це не просто хвиля успіху» (85), – «Це підняло Вавилон Берлін на вершину успіху» (40). Еквівалентний переклад був би «на хвилі успіху», але така зміна іміджу не зменшує значення FD.

Синтаксична асиміляція використовується для копіювання форми ФО з мови перекладу або створення нової, наприклад:

«Але вік не вирішує» (125), – «Але вік нічого не вирішує» (72).

Описовий переклад можна використовувати, щоб пояснити, наприклад: «Жінка, яку спочатку треба зламати, щоб перевершити себе» (91), - «Це картина жінки, зламаної горем, яка все ж не здалася і перевершила себе» (45). Частини речення «хто все-таки не здався» в оригіналі не було, але перекладач додав її для повного розуміння тексту. За відсутності прямого еквівалента використовується також описовий переклад: «Тут кожному громадянину, який має право голосу, було дозволено підняти свій голос» (95), – «Кожен афінянин, який мав право голосу, міг виступити на громадських зборах» (70). В українській мові немає прямого відповідника ФО, що означає «знаками показувати, що хочеш говорити» (наш переклад О.Ш.).

Зняття коштів під час перекладу використовуються, щоб уникнути непотрібної інформації. Наприклад: «Успішну постановку краще не помічати як громадянина, тому що вона видається автентичною» (95), - «Чим автентичніша постановка, тим успішніша вона з громадянами, тому що вони тоді не помічають гри» (70). Видалено ФО «в кращому випадку», щоб уникнути надмірного групування слів у реченні, які не містять важливої інформації. Також виключення використовуються для уникнення плеоназмів, слів, не властивих МП, наприклад: «успіх не забарився» (108), — «успіх не забарився» (63).

«Дієслово + Lassen» — це особлива модальна конструкція, яка характерна для німецької мови. В українській мові немає еквівалентної конструкції, тому її неможливо відтворити під час перекладу.

Наприклад, додавання компонентів використовується для уточнення: «Небагато глядачів сприйняли це всерйоз» (115), — «Багато глядачів сприйняли інформацію серйозно» (78). Також у цьому реченні ми знаходимо приклад антонімічного перекладу, а саме: «Не мало». Цей прийом використовується для того, щоб зробити текст менш «громіздким».

Тому використання різних методів і прийомів перекладу ФД мотивується досягненням певного результату, залежно від функціональної цінності перекладач може використовувати різні методи перекладу ФД.

4.3. Зіставний аналіз німецькомовних ФО в публіцистиці та їхнього перекладу українською мовою

Порівняльний аналіз є одним із найпопулярніших методів дослідження в лінгвістиці, який дає змогу знайти спільні та відмінні ознаки порівнюваних мов. У нашому дослідженні ми порівнюємо компонентний склад ФО німецькою мовою та їх переклад українською. Для дослідження ми беремо десять ФО з німецькомовних публіцистичних текстів та їх переклад

українською мовою, відібраний суцільною вибіркою з інтернет-видання Goethe-Institut «Культура».

Перший приклад: «почати розмову» (66), - «вступити в діалог» (98). Ці два вирази еквівалентні. В обох мовах вони передаються однаковою кількістю слів з іменниками, прийменниками і дієсловами, причому всі слова виконують ту ж функцію, що і в МО. Єдина відмінність — використання середнього роду «das», що характерно для німецької мови. Як відомо, українською мовою немає статей. Подібний приклад: «під девізом» (116), - «під девізом» (77). Ці вирази також еквівалентні-рівні.

Ось приклад: «Поп-ап-кімнати модні» (120), – «Поп-ап-кімнати сьогодні модні» (46). У цьому випадку дієслово «лежати» в МО замінюється іменником «сьогодні» в МП. Крім того, ці слова не тільки належать до різних частин мови, а й мають різні семантичні поля. Однак, оскільки ФО вважається інтегральним значенням або маркером, така заміна не впливає на значення всього ФО.

За відсутності еквіваленту чи аналога використовується описовий переклад: «жінки... на підйомі» (118), - «жінки продовжують просуватися» (76). У цьому випадку іменник «der Vormasch» виражається дієсловом «to step». Притаманна німецькій мові структура «on dem something be» зникала при перекладі українською і була замінена складеним дієслівним присудком.

Для української мови характерне стиснення або видалення, наприклад: «Він більше всього любив музику, музику та свою музику» (119), - «Він любив музику, її виконання та своїх музикантів більше за все» (68). При цьому спостерігаємо зменшення кількості компонентів та перекладу структури, властивої німецькій мовній структурі, властивої українській мові (підбір аналогів). Ще один приклад зменшення кількості компонентів: «що певні скарги не можуть бути вирішені без подальших скарг» (119), - «впливає на певні недоліки, які просто не можуть існувати

тому усунути»(68). ФО «очистити від світу» передається дієсловом «усунути». Крім скорочення кількості компонентів, спостерігаємо вилучення інфінітивної конструкції «без... зу», характерної для перекладу українською мовою.

Такий приклад: «Звичайно, ця щоденна театральна постановка залишає сліди власних політичних дій» (95), – «Для багатьох маловідомих політиків така щоденна театралізація політики, природно, не залишається непоміченою» (70). Перш за все, це антонімічний переклад для простоти. По-друге, іменник «spuren» у МО став прислівником «безшпоровий» у МП. В українському перекладі є заперечна дієприкметник «не» та дієслово «пройти», які в цьому контексті можуть бути синонімами «вийти». Інший приклад із запереченням: «Сяошуай не був новим обличчям» (89), - «Сяошуай не був новим обличчям» (43). Якщо в німецькій мові заперечується іменник, то в українській — дієслово. Це означає, наголос змінюється під час перекладу. Дослівний переклад був би: «Сяошуй не був новим обличчям» (наш переклад О.Ш.).

Далі ФО: «Де вчорашнє золото блищить» (88), - «Де вчорашнє золото мерехтить» (44). «Від вчорашнього дня» — типова німецька іменникова фраза, яка перекладається українською мовою за допомогою прикметника. «Вчора». У перекладі зникає прийменник «of».

Такий приклад: «хто заклав основу для великої події» (116), - «вони заклали фундамент для цієї великої події» (77). Якщо в німецькій мові FD виражається в однині, то в МР — у множині.

При порівняльному аналізі німецькомовних ФО в журналістиці та їх перекладі українською ми виявили певні закономірності. Таким чином, для перекладу з німецької мови на українську характерні: видалення інфінітивних конструкцій, зміна числа, зміна частини мови, описовий переклад, видалення артикля, антонімічний переклад, зміна наголосу, підбір контекстуальних синонімів, аналогів та еквівалентів. Загалом переклад

в українській мові воно має тенденцію до спрощення, образи, наявні в МО, часто зникають у МО.

Тому для дослідження частотних, функціональних та компонентних характеристик перекладу німецькомовних ФД українською мовою в журналістиці ми провели частотний, функціональний та порівняльний аналіз.

Згідно з результатами частотного аналізу, найпоширенішим способом перекладу німецькомовних ФД у журналістиці українською є вибір аналога (33% випадків). Найменш частим прийомом є додавання нових компонентів (3% випадків). Крім того, використання фразеологічних прийомів перекладу переважає над нефразеологічними (56% випадків).

Результатом функціонального аналізу застосування різних методів і прийомів у перекладі німецькомовного ФД українською стали такі висновки:

- 1) Метою семантичного запозичення є пошук наявного еквівалентного виразу в МП.
- 2) Метою вибору аналога є знайти відповідний FD в МР, який має подібне значення, але описується іншим зображенням.
- 3) Синтаксична асиміляція використовується для копіювання форми ФО з мови перекладу без втрати складових частин МО.
- 4) Описовий переклад використовується для уточнення та за відсутності прямого еквіваленту чи аналога.
- 5) Відстані використовуються, щоб уникнути непотрібної інформації та структури, не властивої МП.
- 6) Додавання компонентів призначене для уточнення.

Також ми порівняли компонентний склад ФО німецькою мовою та його переклад українською (порівняльний аналіз). Оскільки переклад з німецької на українську характеризується вилученням інфінітивних конструкцій, описовий переклад, видалення статей, підбір контекстуальних синонімів, аналогів та еквівалентів.

Список використаної літератури

1. Авксентьев Л. Г. Особливості семантики фразеологічних одиниць сучасної української мови // Українська мова і література в школі. – 1996. – № 3. – С. 29-32
2. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія: Навч. посібник для студ. філолог. фак-тів. – 2-е вид., доп. і перероб. – Харків: Вища школа, 1998. – 134 с.
3. Авксентьев Л.Г. Фразеологічна одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки // Мовознавство. – 1999. – № 5. – С. 13-16
4. Александрова С. П. Фразеологізми в загальнонародній мові та в художніх текстах // Мовознавство. – 1993. – № 6. – С. 70-74
5. Абаєва М.К. Фразеологическая семантика как часть языковой картины мира // Национально-культурный компонент в тексте и языке. Материалы II Международной конференции 7-9 апреля 2019 г. Часть 2 – Мн.: БГУ, 2019. – С.3-4.
6. Баран Я.А. Фразеологія у системі мови: Автореф. дис... доктора філологічних наук 10.02.15. – К., 1999. – 32с.
7. Гурбанська С. О. Лінгвокультурологічний аспект вивчення інтертекстуальних фразеологізмів. Структура і семантика мовних одиниць. Філологічні студії. 2012. Вип. 8. С. 31–37.
8. Демський М. І знайомі фразеологізми не завжди прозорі // Урок української. – 2000. – № 10. – С. 22-23
9. Денисенко С. Н. Мотиваційна база фразеологічної деривації // Мовознавство. – 1993. – № 5. – С. 49-55
10. Денисова А. С. Антонімічні відношення у фразеології. Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 24–25 березня 2016 року / [редактори-упорядники: І. Зимомря, В. Ільницький]. Ченстохова – Ужгород – Дрогобич : Посвіт, 2016. С. 124–125.

- 11.Денисова А. С. Вивчення фразеології в широкому та вузькому значенні. Мова і соціум: етнокультурний аспект: матеріали V Міжнародної наукової конференції молодих учених (м. Бердянськ, 17–18 вересня 2015 р.): [збірник тез] / [гол. ред. О. П. Колінько]. Бердянськ: БДПУ, 2015. С. 9–11.
- 12.Денисова А. С. Лінгвістичні методи дослідження фразеологічних одиниць на позначення відчуттів людини. Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології: зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. В. А. Глущенко]. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. Вип. 3. С. 76–81.
- 13.Денисова А. С. Методи дослідження фразеологізмів на позначення відчуттів людини. Актуальні проблеми методології та історіографії мовознавства: матеріали науково-практичної Інтернет-конференції (Слов'янськ, 19–20 жовтня 2016 року). Слов'янськ : ДДПУ, 2016. С. 47–50.
- 14.Денисова А. С. Полісемія фразеологізмів на позначення відчуттів людини. Нові шляхи у наукових дослідженнях: матеріали XI міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (13 жовтня 2017 року): збірник тез. Вінниця: ТОВ «НіланЛТД», 2017. С. 139–141.
- 15.Денисова А. С. Проблема дослідження класифікацій фразеологічних одиниць у лінгвістиці. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки: [збірник наукових праць] / [гол. ред. В. А. Зарва]. Бердянськ: ФО-П Ткачук О. В., 2015. Вип. VI. С. 13–21.
- 16.Дерев'янко Л. Вивчаємо фразеологізми // Українська мова і література. – 200. – ч. 2. – С. 9-12
- 17.Їжакевич Г. П. Стилiстична класифікація фразеологізмів // Українська мова і література в школі. – 1991. – № 10. – С. 13-20
- 18.Калашник В. С. Словник фразеологічних антонімів української мови / В. С. Калашник, Ж. Д. Колоїд. – К. : Довіра, 2017. – 284 с.

- 19.Картамишев О. О. Структура і склад фразеологічної мікросистеми «Здібності людини». Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2012. Вип. 29 (1). С. 29–32.
- 20.Кононенко В.І. Українська народна фраземіка: трансформації образу // Мовознавство. – 1993. – № 5. – С. 21-27
- 21.Костюк А. В., Дунаєвська Л. В. Джерела української фразеології // Студії з лексикології, граматики і лінгводидактики : Збірник статей. – Вінниця, 1999. – С. 73-78
- 22.Колеснікова І. Є. Фразеологічна мікросистема «Риси характеру людини» в українській та англійській мовах (ідеографічний аспект): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.17. Сімферополь, 2010. 20 с.
- 23.Краснобаєва-Чорна Ж. Фраземіка та фраземографія в сучасній лінгвопарадигмі : підручник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів / [за ред. А. П. Загнітка]. Вінниця, 2018. 200 с.
- 24.Кузьменко А. Основні проблеми фразеології та поняття мотивації фразеологізмів у сучасній німецькій мові. European Modern Studies Journal. 2017. Vol. 1. № 2. Р. 1–9.
- 25.Лалаян Н. С. Фразеологічні одиниці з ономастичним компонентом у сучасній німецькій мові: структурно-семантичний та функціональний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. К., 2007. 20 с.
- 26.Лабінська Б.І. Проблеми метонімії у сучасній фразеології (на матеріалі німецьких фразеологічних одиниць) Матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції: Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної. – Полтава, 2004. – С. 113-114.
- 27.Лабінська Б.І. Проблема антонімії у системі фразеології (на матеріалі німецьких фразеологічних одиниць з медичним компонентом) // Матеріали 84-ї підсумкової наукової конференції, присвяченої 60-річчю

Буковинської державної медичної академії. – Чернівці: БДМА 2003. – С. 190-192.

- 28.Лабінська Б.І. Проблема синонімії в системі фразеології (на матеріалі німецьких фразеологічних одиниць з медичним компонентом) // Матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції: Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної. – Полтава, 2002. – С. 165-167.
- 29.Лабінська Б.І. Структурно-граматичні типи фразеологічних одиниць з медичним компонентом // Наука і сучасність. Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова, том. XXXIX. – К.: Логос, 2004. – С. 195-202.
- 30.Лабінська Б.І. Структурно-семантичне варіювання в сфері фразеології сучасної німецької мови (на матеріалі німецьких фразеологічних одиниць з медичним компонентом) // Наука і сучасність. Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова, том XXVIII. – К.: Логос, 2001. – С. 233-240.
- 31.Лабінська Б.І. Структурно-семантична організація фразеологічних одиниць з медичним компонентом (до проблеми асоціативної природи конотативних ознак та їх роль у формуванні цілісного фразеологічного значення) // Наука і сучасність. Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова, том XXIX. – К.: Логос, 2001. – С. 165-171.
- 32.Лабінська Б.І. Структурно-семантичні властивості німецьких фразеологічних одиниць з медичним компонентом // Матеріали третьої міжнародної конференції: Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної. – Полтава, 2000. – С. 57-58.
- 33.Лисенко Л. Структурні типи порівняльних фразеологічних одиниць (на матеріалі англійської, німецької та української мов). Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені

Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки. Кіровоград, 2010. Вип. 89 (3). С. 90–97.

- 34.Літвінова М. М. Семантичні властивості фразеологічних одиниць зі значенням рис характеру людини (на матеріалі німецької мови XIX – XX ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Х., 2004. 20 с.
- 35.Маховик О. Ю. Типи варіантів у фразеологічному словнику української мови (1993). Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Т. Шевченка. Філологічні науки. 1998. № 9. С. 93–96.
- 36.Мокієнко В. М. Відкладати в довгий ящик: історія і значення фразеологізмів // Українська мова та література в школі. – 1992. – № 9. – С. 69-71
- 37.Обіход І. В. Німецькі фразеологізми з компонентом на позначення фізичного стану людини: ідеографічна характеристика. WORLD SCIENCE. 2018. № 1 (29), Vol.6, January. С. 38–46.
- 38.Патен І. М. Фраземи зі значенням руху: семантико-ідеографічний та лінгвокультурологічний підхід (на матеріалі української, російської, польської та англійської мов): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Одеса, 2014. 20 с.
- 39.Петрова Н. Д. Семантичні механізми в процесі фразотворення // Мови європейського культурного ареалу: розвиток і взаємодія. – К., 2015. – 232 с.
- 40.Панасенко А. Склад і функціонування порівняльних фразеологізмів // Урок української. – 2005. – № 5-6. – С. 25-26
- 41.Пономаренко А. Семантико-граматичні та структурні особливості фразеологізмів з демінутивним та аугментативним компонентом // Сіверянський літопис. – 2003. – №4. – С. 163-167
- 42.Пономарів О. Д. Фразеологія (мовно-стилістичні поради) // Урок української. – 2002. – № 7. – С. 22-25

- 43.Потапенко Л. О. Методологія дослідження емотивності німецьких фразеологічних дериватів. Одеський лінгвістичний вісник. Одеса, 2015. № 5. С. 116–120.
- 44.Редін П.О. Фразеологізми із значенням часу, мотивовані циклічністю в межах доби // Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць. – Х., 1992. – Вип. 2. – С. 141-147
- 45.Словник фразеологізмів української мови / В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук, М. П. Нерівня, Т. О. Федоренко. – К.: Наукова думка, 2018. – 1104 с.
- 46.Соловець Л.Ю. Джерела фразеологізмів етнокультурного змісту // Українська література в загальноосвітній школі. –2004. – № 8. – С. 52-56
- 47.Теклюк В.Я. Українська фразеологія: деякі питання теорії // ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. – Серія філологія. – В. – 1999. – № 1. – С. 33-37
- 48.Теклюк В.Я. Фразеологізми як синтаксичні одиниці в публіцистиці // Дивослово. – 2002. – № 1. – С. 14-16
- 49.Фразеологічний словник української мови / [уклад. В. М. Білоноженко та ін.]. – К. : Наук. думка, 2018. – 1 – 528с.; 528 – 980с.
50. Щербаченко К. Семантично-функціональні особливості антропонімів у складі фразеологізмів (на матеріалі англійської та німецької мов) / К. Щербаченко; наук. кер. Л.І. Дегтярьова // Перекладацькі інновації: матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12-13 березня 2015 р. / Редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. - Суми : СумДУ, 2015. - С. 63-65.